

”NUMEROT VOIVAT NÄYTTÄÄ SATAA, MUTTA JUNA EI KULJE”¹

– Populaarin verkkokeskustelun perspektiivi kansalliseen velkakulttuuriin ja kestävän taloudenpidon ehtoihin

Juhana Venäläinen

Näin emme voi jatkaa. Rahat loppuvat. Nyt on korkea aika miettiä missä mennään. Emme pääse pakoon tosiasioita. (Sipilä 2015.)

ALUKSI: KANSAKUNTA VELKASUOSSA?

Syyskuussa 2015 pääministeri Juha Sipilä piti televisiossa harvinaiseksi luonnehditun puheen. Lähetyksessä Sipilä – kempeläinen diplomi-insinööri ja 1990-luvulla rikastunut IT-miljonääri, politiikan ulkopuolelta keskustapuolueen puheenjohtajaksi äänestetty ja neljä vuotta myöhemmin maan hallituksen johtoon noussut politiikan supertähti – istuu yksin pöydän päässä Kesärannan virka-asunnollaan ja lukee puhetta rauhalliseen tahtiin. Hän kertoo kokevansa velvollisuudekseen lähes tyä ”meitä” (katsojia, kansalaisia) ”suoraan” siksi, että Suomen tilanne on poikkeuksellisen vakava. (Yle Areena 2015.)

Pääministerin puheessa oli kolme teemaa: yllätyksenä tullut pakolaistilanne, Suomen talouden tila sekä kariutuneet työmarkkinaneuvottelut. Puheen jälkipyykissä keskustelua herätti kuvaus Suomen velkaantumisesta. Sipilän sanoin Suomen valtio oli velkaantunut ”melkein miljoona euroa tunnissa seitsemän vuotta – yötä päivää – pyhää arkea”. Tästä lähtökohdasta käsin pääministeri puolusti tiukasti hallituksen päättämiä menoleikkauksia. (Ks. Sipilän koko puhe liitteessä.)

Mediassa ihmeteltiin, oliko Sipilän laskelma velkaantumisesta varmasti oikea. *Talouselämä*-lehti laski, että velkaantumistahti olisi miljoonan sijaan 601 000 euroa tunnissa (Talouselämä 2015). Myöhemmin uudenvuodenpuheessaan Sipilä puolusti laskelmaansa ja selitti sen perusteita (Taponen 2015). Riippumatta siitä, pitkö ”miljoona euroa tunnissa” lopulta paikkansa, Sipilän viesti oli retorisesti tehokas ja jäi elämään valtion taloudenpitoa koskeviin keskusteluihin. Hurja, mittakaavaltaan lähes käsittämätön velkaantumisen vauhti toimi puheessa hälytyskellona, jonka

1 Otsikon sitaatti on osa artikkelin aineistoa (HS-4/1); ensimmäinen kommentti *Helsingin Sanomissa* julkaistuun Elina Grundströmin kolumniin, jossa arvostellaan poliittisen päätöksenteon sitomista ”numerologian alttarille”. Kommentin kirjoittajan viesti on, että velaksi eläminen on ”realiteetti”, joka on tunnustettava siitä riippumatta, mitä numeraaliset indikaattorit osoittavat.

Juha Sipilän tv-puhe syyskuussa 2015. Kuvakaappaus Yle Arenasta.

ilmeinen tarkoitus oli herättää kuulijoissa huoli kansakunnan tilasta ja politiikan tekemisen reunaehdoista. Nopeussuureeksi puettu mittari havainnollisti sitä viestiä, että *jotain oli pakko tehdä* kansakunnan taloudelle ja pian.

Sipilän puheita analysoitiin tutkijoiden parissa jo tuoreeltaan muun muassa poliittisen johtajuuden (Ruohonen 2015), identifikaation (Tilli 2015) ja käytetyn sanaston (Elo 2015) näkökulmista. Sipilän tyyli, jossa ”me-henkisyys” ja siihen perustuva vastuunkantamisen vaatimus yhdistyy isälliseen, ylhäältä alaspäin kansalaisia lähestyvään puhuntaan, muistuttaa läheisesti myös viestinnätutkija Anu Kantolan (2014, 584–585) kuvailemaa, 1970-luvun yritysjohtajien puheille tyypillistä *pater-naalista managerialismia*.

Tämä artikkeli ei kuitenkaan kohdennu Sipilän puheeseen eikä poliittiseen retoriikkaan yleisemmin, vaan sen sijaan ottaa Sipilän puheen ajankuvalliseksi taustaksi analyysiin, jonka varsinaisena kohteena ovat Sipilän kuulijoiden – ”meidän”, joita Sipilä lähestyy – käsitykset velkaantumisen rajoista ja vastuullisen taloudenpidon ehdoista. Artikkelijäljittää taloudellista ajattelua *alhaalta ylöspäin*, niistä elementaarista aineksista ja kuvioista, joiden varaan käsitykset hyvästä taloudenpidosta kansanomaisessa talousajattelussa rakentuvat. Näitä käsityksiä ei esitetä universaaleina, vaan tietyssä historiallisesti ja kulttuurisesti rajatussa kontekstissa: suomalaisessa 2010-luvun populaarissa talousdiskurssissa. Analyysi perustuu vuodelta 2015 keräämääni verkkokeskusteluaineistoon, joka sisältää noin tuhat suomalaisten verkkolehtien julkaisemiin uutisiin liittyvää kommenttia.

Artikkeli etenee seuraavasti: Aluksi käsittelen velkaantumisen vähentämisen pakkoa talouspoliittista keskustelua ohjaavana vaikutusvaltaisena diskursiivisena muodostelmana eli *politiikkaideana*. Toiseksi käsittelen velkaantumiseen liittyvää

kansallista kuvastoa, joka rakentuu muun muassa toistuvien historiallisten viittauspisteiden sekä ”syömävelan” kaltaisten erityisten käsitteiden kautta. Tämän jälkeen esittelen tutkimukseen kerätyn aineiston ja sen käyttötavan. Varsinaisessa analyysiosiossa konstruoin aineistosta kolme *velkapelon rationaliteettia* sekä niitä haastamaan pyrkivän *vastapuheen* kaksi kategoriaa. Lopuksi palaan Sipilän puheen kautta takaisin kansalliseen velkadiskurssiin ja kokoan yhteen tutkimukseni esille nostamia huomioita.

VELKAANTUMISEN VÄHENTÄMISEN PAKKO POLITIIKKAIDEANA

Vaikka huoli valtion velkaantumisesta ei sinänsä ole ainutkertainen, viime vuosina velkapuhe on poikkeuksellisen voimakkaasti hallinnut poliittista keskustelua. Asiantuntijoiden ja poliitikkojen puheiden ohella velka on puhututtanut myös arkisessa sekä populaarissa, mediavälitteisessä talouskeskustelussa, jonka raja asiantuntijakeskusteluun – kuten tässä artikkelissa myöhemmin osoitetaan – on liukuva. Mielenkiintoinen esimerkki talouspoliittisen asiantuntijakeskustelun ja populaarin diskurssin sekoittumisesta on vuonna 2010 perustettu *Velkakello*-nettisivusto (www.velkakello.fi), joka havainnollistaa valtion velanottoa esittämällä Valtiokonttorin tietoihin perustuvan reaaliaikaisen arvion valtionvelan määrästä. Sivuston lukija näkee punaisella kirjoitetun, jatkuvasti kasvavan 12-numeroisen luvun sekä toisen pienemmän luvun, jolle on annettu otsikko ”sinun osuutesi valtionvelasta”. Sipilän käyttämän ”miljoona euroa tunnissa” -kielikuvan tavoin *velkakello* ilmentää ajatusta velkaantumisen hellittämättömyydestä, velkaongelman polttavuudesta, velkarahan konkreettisuudesta sekä jokaisen kansalaisen henkilökohtaisesta vastuusta. Vuonna 2015 internetin *velkakello* sai seurakseen Keskuskauppakamarin hankkiman kellotaulun, joka asennettiin Helsingin Aleksanterinkadulle. Molemmat kellot vihjaavat, että nykytilanne valtion taloudenpidossa ei voi jatkua, vaan velkaantumisen tahti on taitettava tai velkaantuminen kokonaan pysäytettävä.

Risto EJ Penttilä ja velkakello. Tiedotekuva.

Tarkastelen artikkelissani julkisen velkaantumisen vähentämisen pakkoa *politiikkaideana*, joka versoo talouden ja politiikan asiantuntijakeskusteluista, mutta saa tukea myös laajemmin jaetuista vastuullisen taloudenpidon järjestämisistä koskevista käsityksistä. Diskursiivisesti painottuneen politiikantutkimuksen piirissä kehitelty politiikkaidean käsite (esim. Béland & Cox 2011; Sorsa 2014) viittaa tiettyinä aikoina vaikutusvaltaisiksi nouseviin poliittisiin diskursseihin, joiden ympärille poliittinen keskustelu kerääntyy ja jotka siten puitteistavat päätöksentekoa.

Kuten politiikantutkijat Daniel Béland ja Robert Henry Cox (2011, 10) kuvaavat, politiikan ymmärtäminen diskursiivisena prosessina koostuu erilaisista ideoiksi muotoutuvista näkemyksistä ja tulkinnoista, jotka saavat kaikupohjansa kulttuurisista ja ideologisista symboleista. Diskursiivisessa vuorovaikutuksessa ideoita hiotaan, haastetaan, kehystetään ja tulkitaan. Poliitiikkaideat ovat ”monimutkaisia, mutta eivät käsittämättömiä” (Béland & Cox 2011, 15) – toisin sanoen niiden alkuperä tai niiden ylläpitämisen mekanismit eivät ole yksiselitteisiä, mutta ideat eivät myöskään ilmesty tyhjästä, vaan niillä on oma ajatushistoriansa, joka voidaan ottaa kriittisen tarkastelun kohteeksi.

Sosiologi Jal Mehta (2011) on eritellyt kolme tasoa, joilla politiikkaideat toimivat. Kapeimmassa mielessään ideat ovat *toimintaohjelmia*, jotka esittävät samalla kertaa ongelman, sen tulkinnan ja ratkaisuehdotukset. Toimintaohjelman kaltainen politiikkaidea voisi olla esimerkiksi sosioekonomisen segregaaation vähentäminen aktiivisella kaavoituspolitiikalla. Tällöin havainto alueellisesti kasautuvasta ja kiihtyvistä eriytymisestä ikään kuin jo itsessään sisältää vaatimuksen siitä, että ongelma on ratkaistava pyrkimällä tuottamaan asuinalueita, joissa erilaisista taustoista tulevat ja erilaisissa asemissa olevat ihmiset ja ihmisryhmät elävät toistensa lomaan sekoittuneina. Toisessa merkityksessään ideat voivat olla *ongelmanmäärittäjiä*, jolloin ne eivät sisällä suoraa ratkaisuehdotusta mutta asettavat kontekstin, jossa ongelmaa tulisi käsitellä. Suomalaisen politiikan kentässä keskustelut kestävyysvajeen tai ”jakovaran” suuruudesta ovat olleet tällaisia: käsite itsessään on otettu annettuna, ja keskustelun osapuolten tehtäväksi on jäänyt asemoida itsensä suhteessa ennalta valittuun kiinnekohtaan. Kolmannessa ja laajimmassa merkityksessään politiikkaideat toimivat *julkisina filosofioina*, jotka eivät pelkisty yhteen ongelmaan tai edes käsitteiden joukkoon, vaan ovat tulkinnaltaan avoimia ja asettavat keskustelulle tietynlaisen ilmapiirin. Tällainen politiikkaidea voisi olla vaikkapa ”osallistava demokratia”. Kun julkisena filosofiana toimiva politiikkaidea saavuttaa riittävän suuren kannatuksen, se voi vähitellen kiteytyä *ajanhengeksi* (*Zeitgeist*). Ajanhenkeen kuuluu laaja joukko sellaisia tietystä historiallis-poliittisessa tilanteessa omaksuttuja otaksimia ja oletuksia, joiden sivuuttaminen on jo hyvin vaikeaa, joskus lähes mahdotonta.

Velkaantumisen vähentämisen pakon politiikkaidea ei ole pelkästään asiantuntijadiskurssissa harkitusti tuotettu rakennelma, joka vain jalkautettaisiin ylhäältä alaspäin kansan keskuuteen erilaisten strategisten toimenpiteiden (kuten Sipilän televisiopuheen) kautta. Sen sijaan suhde asiantuntijakeskustelussa tuotettujen ongelmanmäärittelyjen ja arkisen talousajattelun välillä on vuorovaikutteinen. On toki totta, että institutionalisoitunut valta-asema on yksi tärkeimmistä keinoista vaikutusvaltaisten poliittisten ideoiden levittämiseen (Mehta 2011, 35–36). Tämä

ei silti yksinään riitä, vaan jotta ongelmanmäärittely voisi tulla vaikutusvaltaiseksi ja saavuttaa ajanhengen tason, sen tulee hyödyntää tehokkaasti jo ennalta tunnettuja kulttuurisia merkityskerrostumia.

Jäljitän analyysissäni velkaantumisen vähentämisen pakon politiikkaidean synty-tapaa tarkastelemalla, kuinka arkiset ja usein ääneenlausumattomat käsitykset kestävän taloudenpidon ehdoista tukevat poliittista argumenttia velan vähentämisen välttämättömyydestä. Mielenkiintoni kohdistuu sellaiseen ”jokamiehen” tai ”jokanaisen” talousajatteluun, joka on ennakkoehtona sille, että Sipilän puheen kaltainen velkaretoriikka toimii tehokkaasti. Näitä käsityksiä kutsun *velkapelon rationaliteeteiksi*. Velkapelon rationaliteetit ovat diskursiivisia muodostelmia, joiden varassa velkaantumisen vähentämisen pakon politiikkaidea voi tulla ymmärrettäväksi, hyväksyttäväksi, vakuuttavaksi ja jopa vastustamattomaksi.² Osoitan, että velkaa koskevan keskustelun taustalta voidaan tunnistaa abstrakteja periaatteita, jotka ilmentävät käsityksiämme talouden, politiikan ja moraalien suhteista.

VELAN VÄLTÄMINEN KANSALLISESSA KUVASTOSSA

Jotta julkisen velkaantumisen vähentäminen voisi näyttäytyä välttämättömänä kansanomaisen talousymmärryksen taikka ”kansan taloustieteen” (*folk economics*; vrt. Bourdieu 2000) mittapuilla, sillä täytyy olla pelkkää idean päivänpoliittista ajankohtaisuutta laajempi kulttuurinen kaikupohja. Suomessa kansallisen velkakuvaston ytimeen kuuluu muun muassa kertomus siitä, että 1920–1930-lukujen maailmantaloudellisessa tilanteessa Suomi oli ainut Euroopan maa, joka maksoi kokonaisuudessaan takaisin Yhdysvalloilta ottamansa ulkomaanvelan. Akuutin ruokapulan partaalla ollut Suomi lainasi keväällä 1919 viljaostoja varten Yhdysvalloilta 8 miljoonaa dollaria. Suomi ei kuitenkaan ollut ainut Yhdysvalloille ensimmäisen maailmansodan jälkeen velkaantunut maa, vaan esimerkiksi vuonna 1922 Yhdysvallat neuvotteli yli 11,5 miljardin dollarin velkasopimukset viidentoista Euroopan maan kanssa. Maailmantalouden ajauduttua lamaan lainanottajamaat Suomea lukuun ottamatta käsittivät velat käytännössä anteeksiannetuiksi, ja vuoteen 1934 tullessa Suomi oli ainoa maa, joka edelleen jatkoi lyhennyksien ja korkojen maksamista. Yhdysvaltain Suomen suurlähetystö kuvailee ajanjaksoa käsittelevässä artikkelissaan, että siinä missä Suomi nykyisin tunnetaan kilpailukyvyistä ja innovaatioista, 1930-luvulla Suomi tunnettiin *parhaiten* juuri velanmaksustaan Yhdysvalloille. (Yhdysvaltain Suomen suurlähetystö 2006; tarkemmin ks. Itsenäisyys 100; velkajärjestelyistä Hjerppe & Ikonen 1995.) Kertomuksen viesti on, että Suomen kansa on rehellinen ja pitää lupauksistaan kiinni – jopa omasta edustaan piittaamatta.

Käsitys taloudenpidon kansallisista erityispiirteistä rakentuu siis erilaisten historiallisten narratiivien ja viittauspisteiden varaan. Tällaisena Suomen kansallista talousymmärrystä rakentaneena jaettuna kertomuksena voi pitää myös toisen maailmansodan jälkeistä talousihmettä, jossa piskuinen Suomi pystyi ankarista

2 Aristoteleen käsitettä käyttäen velkapelon rationaliteetteja voi ajatella *topoksina* eli ajattelun ”paikkoina”, jotka ilmentävät yleisesti jaettuja käsityksiä (*endoxa*) ja joista voi siten johtaa useita erilaisia täsmällisempiä argumentteja (Aristoteles, *Topiikka*, I, 1, 100b21-23; ks. Rubinelli 2009, 33–35).

sotakorvauksista huolimatta sinnikkäällä ponnistelulla kääntämään maan vahvaan talouskasvuun. Sodan runtelema Suomi ei murtunut taloudellisen taakkansa alle, vaan nousi Euroopan vauraimpien maiden joukkoon ja rakensi samalla kattavat julkiset palvelut. (Kuisma 2013, 198–202.) Rehellisyyden ja ankaran työn ohella erityisesti suomalaiskansallisiksi ymmärrettyjä talousnarratiiveja yhdistää ajatus, että jokaisen on pärjättävä omillaan, eikä toisten varaan voi laskea – oli kyse siten valtioista tai kotitalouksista. Tässäkin mielessä kriittinen suhtautuminen valtion velkaantumiseen on helppo ymmärtää, sillä onhan velkasuhde aina riippuvuus-suhde, jossa velallinen on viime kädessä velkojan armeliaisuuden varassa.

Kansallisten velkakulttuurien syvänjuurtuneisuus ilmenee jopa velkaan liittyvässä sanastossa. Suomen kieleen on vakiintunut *syömävelan* käsite, joka viittaa velan ottamiseen välittömien kulutusmenojen kattamiseksi sen sijaan, että velalla rahoitettaisiin tuottavia investointeja (esim. Ilaskivi 2012). Syömävelan ottaja ei katso tulevaisuuteen (kuten velkarahalla investoiva *start-up*-yrittäjä, jonka velanottoon liittyy positiivinen moraalinen lataus), vaan elää hetkessä, seuraa hedonistisia tarpeitaan ja joutuu rahoittamaan elinkustannuksensa muiden varoista. Syömävelan käsite antaa ymmärtää, että välittömiä kulutusmenojaan esimerkiksi pikavipeillä, osamaksuilla tai kulutusluotoilla kattava ei hallitse elämäänsä muiltakaan osin, vaan toimii lähinnä vastuuttomien viettien varassa ja ajautuu lopulta sekä taloudelliseen että moraaliseen konkurssiin – muiden armoille.³

Velkaantumisen ei silti ole kyse pelkästä alistumisesta tai riippuvuudesta, vaan velkaa voitaisiin taloushistoriallisesti kuvailla myös talouskasvun ja kansakuntien vaurastumisen moottorina. Poliitikantutkija Tim Di Muzio ja antropologi Richard H. Robbins (2016, 6) toteavatkin, että moderneja kansantalouksia ei yhdistä niinkään se, että ne olisivat ”markkinatalouksia”, vaan se, että ne ovat pohjimmiltaan ”velkatalouksia”. Di Muzion ja Robbinsin kirjan *Debt as Power* (2016) otsikkoa myötäillen voidaan sanoa, että velasta on tullut moderneissa yhteiskunnissa keskeinen valtasuhteiden järjestämisen matriisi, joka läpäisee valtiollisen taloudenpidon ohella myös yksityisten ihmisten taloutta koskevan järkeilyn. Muun muassa mittavien asuntovelkojen kautta yksittäisten ihmisten taloudelliset intressit on sidottu keskuspankkien korkopäätöksiin. Sosiologi Maurizio Lazzarato (2014/2011) puhuu jopa ”velkaantuneesta ihmisestä” (*l’homme endette*) eräänlaisena uutena ihmisyyppinä, jonka toimeentulo on entistä monimutkaisemmin ja syvemmin kytketty globaalin finanssitalouden prosesseihin. Vaikka velkasuhteiden verkostot ovat siis

3 Olisi oman tutkimuksensa arvoinen aihe, miten ja milloin syömävelan monopolivinen käsite on tarkalleen ottaen syntynyt. ”Kun vesi nousee on kaikkien rottien tultava esiin. Ei tätä huoli hämmästyä, kehitys siinä tekee töitään, terve kehitys. Minä sanoisin, että et kertakaikkiaan anna syömävelkaa”, neuvo pankinvalvoja Kauko Haara pohjoissavolaiseen pikkukuntaan asettunutta nuorta pankinjohtajaa Veikko Nuutista pankin ovella jonottavien luotonpyytäjien varalta Arne Leväsälmen romaanissa *Pellavasauna* (1974). ”Syömävelka se on sitä vihonviimesintä velkaa”, muistelee puolestaan Kerttu Saalasti vanhempiensa Kaisa ja Kyösti Kallion talonpoikaisesta elämänpiiristä kertovassa muistelmateoksessa (1972). Kuten sosiologi Terhi-Anna Wilska (2017) huomauttaa, syömävelka lienee ollut suomalaisessa talonpoikaisetiikassa paheksuttua kautta aikojen. Nykyajan uutiskielessä syömävelan ottajiksi mainitaan niin kulutusluottojen käyttäjät (*Helsingin Uutiset* 2016), yritykset (Heikinmatti 2012) kuin talousvaikeuksissa painivat kunnatkin (Alatalo 2016). Toisinaan käsitettä on käytetty myös melko teknisellä ja näennäisen neutraalilla tavalla: esimerkiksi Kuntaliiton kuntien talouden ohjausjärjestelmää käsittelevässä raportissa syömävelan (joka tosin on välillä kirjoitettu lainausmerkkeihin) määritelmäksi annetaan ”kuntien negatiivisten vuosikatteiden summa” (Suomen Kuntaliitto 2016, 15).

laajuudessaan yhä ekstensiivisempiä ja subjektiivisesti koetuissa vaikutuksissaan yhä intensiivisempiä, velkaantumisen vähentämisen politiikkaideaa jäsentää käsitys velasta moraalisenä taakkana,⁴ josta niin yksilöiden kuin yhteisöjenkin tulisi hankkiutua eroon.

Velalla, ja erityisesti valtioiden velalla, on myös tiivis yhteys talouspolitiikan ylikansalliseen koordinaatioon. Vuonna 2013 solmittiin 25 Euroopan unionin jäsenvaltion kesken niin sanottu budjettikurisopimus, joka asettaa tarkkoja ehtoja sallituille valtionalouden alijäämille sekä velkaantumiselle (Tuominen 2015). Sopimuksen rikkomisesta seuraavat sanktiot ovat verrattain pieniä, minkä vuoksi sopimusta voi pitää enemmänkin poliittisesti ohjaavana kuin yksityiskohtaiseen juridiseen kontrolliin tähtäävänä. Kun Euroopan komissio keväällä 2015 lähetti Suomelle kirjeen, jossa huomautettiin alijäämä- ja velkarajojen ylittymisestä, silloinen valtionvarainministeri Alexander Stubb kommentoi pitävänsä kirjettä ”ennen kaikkea *muistutuksena* suomalaisille siitä, että hallitusohjelmassa sovitut julkisen talouden tervehdyttämiseen tähtäävät toimet ja rakenteelliset uudistukset on vietävä maaliin” (Summanen 2016; kursivoitu tässä). Talouskurisopimuksen kaltaiset kansainvälisoikeudelliset rakenteet toimivatkin institutionaalisena kaikupohjana niille kansanomaisille velkapelon rationaliteeteille, joita tässä artikkelissa analysoidaan.

Olen aiemmin (Kauppinen & Venäläinen 2015) kuvaillut *velkapelon kulttuuriksi* sellaista kulttuurisesti syväänjuurtunutta ideaa, jossa käsitys julkisen velkaantumisen vähentämisen välttämättömyydestä ja sillä oikeutetuista julkisen sektorin menoleikkauksista on tuotettu eräänlaisena *institutionaalisena faktana* (ks. Eskelinen & Sorsa 2012). Tällöin talouden reunaehdot käsitetään politiikan näkökulmasta ulkoisina pakkoina, jotka määrittävät sen vapauksien alueen, jonka sisällä demokraattinen päätöksenteko voi tapahtua (ks. Streeck & Mertens 2013; Harald 1997). Tällaista faktanmuodostusta edustivat esimerkiksi ennen vuoden 2015 eduskuntavaaleja esitetyt vaatimukset siitä, että puolueiden on ennen vaaleja esitettävä julkisesti käsityksensä kestävyysvajeen suuruudesta – tai vastaavasti vuoden 2007 eduskuntavaalien alla käyty keskustelu ”jakovaran” suuruudesta. Kun poliittinen idea saavuttaa ongelmanmäärittäjän tason, kaikkien vakavasti otettavien poliittisten toimijoiden on keskusteluasemansa säilyttämiseksi pakko ottaa asiaan kantaa. Viime vuosina velka on päässyt tähän rooliin, ja keskustelu velkaantumisesta on koskenut lähinnä sitä, *millä toimenpiteillä ja kuinka nopeasti* velkaantumisen tahti tulisi taittaa, kun taas itse tavoitetta on harvoin kyseenalaistettu.

Velkapelon kulttuuria voi pitää julkisena filosofiana, joka on saanut 2010-luvun suomalaisessa poliittisessa keskustelussa ajanhengen piirteitä. Tätä kuvaa valtion taloudenpitoa koskevan keskustelun keskittyminen yhä syvemmin velkaantumisen problematiikan ympärille ja vastaavasti muiden (talous)politiikan osa-alueiden jääminen vähemmälle huomiolle. Toisaalta, kuten myös tässä artikkelissa myöhemmin kuvaillaan, velkapelon politiikkaideaa haastamaan on syntynyt vastadiskusseja,

4 Velan ja syyllisyyden tiivistä yhteydestä huomauttaa jo Friedrich Nietzsche *Moraalin alkuperästä* -kirjan toisessa tutkimuksessa: ”Ovatko tähänastiset moraalin genealogit edes hämärästi aavistelleet että esimerkiksi moraalinen pääkäsite ’syyllisyys’ [Schuld] on juontunut ’velassa olemisen’ [Schulden] hyvin materiaalisesta käsitteestä?” (Nietzsche 2007, 54; ks. myös Graeber 2011, loc1463–1525.)

joita ei voi enää pitää pelkinä marginaali-ilmiönä. Näihin kuuluu esimerkiksi ”raha on velkaa” -diskurssi, jossa velkaa ja velkaantumista ei ymmärretä väliaikaisena poikkeustilana, vaan pikemminkin modernien rahatalousjärjestelmien pysyvänä ja perustavanlaatuisena piirteenä (esim. Suomen Talousdemokratia) sekä erilaiset jälkikeynesiläiset keskustelut, joissa on korostettu valtioiden mahdollisuutta vaikuttaa positiivisesti talouskasvuun elvyttävällä julkisella kulutuksella (esim. Ahokas & Holappa 2012; 2014). Kun velkapelon politiikkaidea haastetaan vastadiskursseilla, sen asema ajanhenkeä määrittävänä julkisena filosofiana asettuu uhanalaiseksi, sillä vastadiskurssit pyrkivät purkamaan velkapelon politiikkaidean tosiasialuonteen ja asettamaan sen takaisin vain yhdeksi mahdolliseksi toiminta-ohjelmaksi monien joukossa.

AINEISTO JA MENETELMÄ

Keräsin aineistoksi suomalaisten verkkomedioiden sivustoilla vuonna 2015 käytyjä uutiskeskusteluja, joissa kommentoidaan julkista velkaantumista sekä julkisen sektorin tasapainoa. Hakulähteinäni toimivat Google-haku, Googlen uutishaku sekä *Helsingin Sanomien* arkisto, ja hakusanoina käytin termejä ”velka”, ”Sipilä” ja ”miljoona euroa tunnissa” eri yhdistelmin. Aineistoni on peräisin pääasiassa myös paperimuodossa julkaistavien sanomalehtien verkkosivustoilta, tosin mukana on myös yksi MTV3:n uutissivustolta poimittu keskustelu (ks. taulukko 1). Koska mielenkiintoni kohteena oli nimenomaan kansanomaisen talousajattelu erotuksena asiantuntijapuheesta, rajasin aineistonkeruun yleislehtiin enkä ottanut mukaan edes suurilevikkisten talouslehtien artikkeleita. Jokaisesta aineistoon sisältyvästä keskustelusta on tallennettu aineistoon kaikki kommentit, jotka keskusteluketjussa ovat keräyshetkellä olleet näkyvillä. Aineisto on luonteeltaan harkinnanvarainen näyte, ja sen rajausperusteena on yhtäältä analyysin kannalta riittävä variaatio sekä toisaalta esitettyjen argumenttien *saturaatio* eli samojen argumenttien toistuminen.

Verkkokeskustelujen taustalla olevat artikkelit ovat juttutyypeiltään uutisia, kolumneja, pääkirjoituksia ja asiantuntijakirjoituksia. Nykyisessä läpeensä digitalisoituneessa mediaympäristössä juttutyyppien merkitys keskustelun luonteelle ei kuitenkaan ole aivan selvä, sillä artikkelien ”käyttöliittymänä” lukijan kannalta toimii yhä useammin sosiaalinen media, jossa uutisia jaetaan ja kommentoidaan (ks. Matikainen 2012, 302–303).⁵ En nosta analyysissäni esille juttutyyppisiä tai artikkelin julkaisukontekstia, vaan oletan, että tekstit ovat osa samaa uutisvirtaa, jota päivittäin eri laitteiden välityksellä kulutamme. En myöskään tässä artikkelissa analysoi keskustelun herättäneiden artikkeleiden sisältöjä vaan tarkastelen kommenttiketjuja verrattain itsenäisinä – mutta samalla verkkojulkisuuden yleisiin tyyleihin ja logiikkoihin kytkeytyvinä – keskustelun tiloina, joille alkuperäiset artikkelit antavat innoituksen ja mahdollisuuden. Tämä metodologinen valinta selittää myös sinänsä hyvin erilaisten juttutyyppien ja julkaisukontekstien (kuten *Helsingin Sanomien* pääkirjoitussivun kolumnin ja iltapäivälehdessä verkkouutisen) kommenttiketjujen käsittelemisen yhtenä kokonaisuutena.

5 Verkkomedioiden ja sosiaalisen median yhteenkietoutuminen näkyy myös siinä, että osa verkkomedioista (muun muassa *Iltalehti*) on päätyntä käyttämään Facebook-tunnistautumiseen perustuvaa kommentointitoimintaa.

Taulukko 1. Yhteenveto aineistoon kerätyistä keskusteluista

Tunnus	Pvm	Otsikko	Kommentteja
HS-1	27.2.2015	Maailmantalous makaa velkavuorella	8
HS-2	27.5.2015	Syömävelka on erotettava investointivelasta	15
HS-3	29.9.2015	Suomen tilanne on synkkä tai synkempi	25
HS-4	13.10.2015	Hihasta vedetyn luvun perusteella päätettiin ajaa alas köyhimpien vanhusten asumistuet ja maan parhaan yliopiston määrärahat.	116
HS-5	30.11.2015	Velka on välttämättömyys – pankkien kannustimet ovat perverssejä.	177
HS-6	16.9.2015	Katso ja lue pääministeri Juha Sipilän puhe tästä kokonaisuudessaan – ehdotti lomarahoista lupumista tai työajan pidennyksiä	216
IL-1	21.9.2015	Sipilältä raju varoitus – professori: ”Suomi on vielä kuskin paikalla”	109
IL-2	23.9.2015	Näkökulma: Sipilä pelottelee väärillä faktoilla	144
MTV3	16.9.2015	Sipilän puhe: Ei ole pohjatonta rahakirstua – tarvitsemme tukeanne	136
Kaleva	30.11.2015	Suomi velkaantuu miljoona euroa tunnissa...	114
Yht.			1060

Verkkokeskustelu tutkimusaineistona sijoittuu julkisen ja yksityisen kirjoittamisen välimaastoon (Rosenberg 2010). Vaikka tekstit on julkaistu kaikkien luettavissa olevalla keskustelupalstalla, niitä ei ole kirjoitettu sellaisessa tarkoituksessa eikä välttämättä sitä tiedostaen, että ne myöhemmin otettaisiin julkisen tarkastelun kohteeksi (ks. Turtiainen & Östman 2013, 56). Jälkikäteinen verkkokeskusteluaineiston keruu on piilohavainnointia siinä mielessä, että informantit eivät tiedä olevansa tutkimuksen kohteina. Verkkokeskustelujen keruuta ilman kirjoittajien informointia on kuitenkin pidetty hyväksyttävänä silloin, kun aineisto on julkisesti saatavilla ja sisällöltään ei-arkaluontoista (Sveningsson Elm 2009, 73). Vaikka rajanvedot julkisen ja yksityisen sekä arkaluontoisen ja ei-arkaluontoisen välillä ovat liukuvia ja vaikeasti tunnistettavia (esim. McKee & Porter 2009), kaikille ilman sisäänkirjautumista saatavilla oleva uutissivuston verkkokeskustelu asettuu julkinen-yksityinen-jatkumossa selvästi julkisen puolelle. Aineisto ei myöskään ole arkaluontoista sellaisessa mielessä, että kirjoittajat esittäisivät siinä esimerkiksi omaan elämäänsä liittyviä tietoja. Vähäisenkin tunnistettavuuden välttämiseksi olen kuitenkin poistanut aineistostani mahdolliset kirjoittajien oikeat nimet. Koska analyysini huomio ei ole kommenttien kirjoittajissa vaan niiden sisällössä, en tässä yhteydessä raportoi edes kirjoittajien nimimerkkejä vaan viittaa kommentteihin ainoastaan aineistonkeruussa muodostetun sisäisen numeroinnin perusteella.

Keskusteluaineistoa jäsentäen hahmotan, minkälaiset näkemykset ovat keskustelussa ”mahdollisia”⁶ ja kuinka niitä perustellaan, miten mediateksteihin lomittuvat

6 Näkemysten ”mahdollisuus” tarkoittaa tässä ensinnäkin niiden kulttuurista ymmärrettävyyttä, mutta myös sitä, että näkemyksillä on sellaista sisäistä koherenssia, että ne kykenevät myös käytännössä jäsentämään taloutta koskevaa keskustelua sekä toimimaan välittäjinä

keskustelupuheenvuorot kuvaavat maailmaa sekä millaista ymmärrystä ja millaisia asenteita ne kuvaamastaan maailmasta välittävät (ks. Hakala & Vesa 2013, 216, 218). Tällaista lähestymistapaa voi kutsua *kriittiseksi diskurssianalyysiksi* (Fairclough 2013; Gee 2014; van Dijk 2015): tarkoituksena ei ole tyytyä vain tekstien pintarakenteen erittelyyn vaan edetä tulkinnassa tekstin taakse ja rivien väliin. Tavoitteena on osoittaa, millaisia ajattelun syvärakenteita viestit ilmentävät (vrt. myös Lakoff 2002). Lähestymistapani eroaa retoriikan tutkimuksesta siinä mielessä, että en tutki aineistoni tekstejä yrityksenä saada kuulija *vakuuttumaan* näkökannastaan enkä kiinnitä yksityiskohtaista huomiota tähän vakuuttamiseen liittyviin tekstuaalisiin keinoihin. Sen sijaan konstruoin analyysissä esille piirteitä niistä arkiajattelua jäsentävistä käsitteellisistä järjestelmistä, joita puhuvat ilmentävät.⁷

VELKAPELON KOLME RATIONALITEETTIA

Erittelen seuraavaksi aineistosta kolme rationaliteettia, jotka kannattelevat velan vähentämisen pakon politiikkaideaa. Rationaliteetit eivät palaudu vain siihen, millaisia käsityksiä kirjoittajilla on velasta, vaan viittaavat abstraktimpaan ongelmanasetteluun – kohti kysymystä siitä, mitä itseasiassa on ”talous” ja mikä sen suhde on politiikkaan. Erittelemäni rationaliteetit ovat *talous neutraaleina tosiasioina*, *talous moraalisen vastuunkantamisenä* ja *talous politiikan reunaehtoina*. Luokitteluni taustalla on kaksivaiheinen jäsenitys, jossa olen ensin merkinnyt aineistosta useassa kohdoin eri sanoin toistuvia argumentteja asiansanoin ja toisessa vaiheessa jäsentänyt nämä asiansanat ryhmiksi. Kuten aina laadullisessa analyysissä, tehty luokittelu ei ole ainut mahdollinen vaan yksi monien joukosta. Se pohjautuu tutkijan teoreettiseen intuitioon, jota jäsentää tutkijan esiyymmärrys aiheesta.⁸

Keräämäni aineisto oli monipuolisempaa kuin olin ennalta arvellut. Tarkoitukseni oli analysoida käsityksiä, jotka sopivat yhteen velkaantumisen vähentämistä vaativan poliittisen viestin kanssa. Aineistossa oli kuitenkin huomattava määrä vastapuhetta, jossa velkaantumisen vähentämisen pakko kyseenalaistettiin tai jossa koko kysymyksenasettelu pyrittiin asettamaan naurunalaiseksi. Tämän vuoksi erittelen velkapelon rationaliteettien jälkeen lyhyesti myös niitä horjuttamaan pyrkiviä vastadiskursseja.

---

asiantuntijakeskusteluiden ja suuren yleisön välillä. Tässä mielessä lähestymistapani muistuttaa *diskursiivista institutionalismia* (ks. Schmidt 2008).

7 George Lakoff ja Mark Johnson (1980, 6) kirjoittavat osuvasti, että ”metaforassa ei ole kyse vain kielestä, vaan päinvastoin ihmisten ajatteluprosessit ovat pitkälti metaforisia”. Vastaavasti omana tutkimuskohteenani ei ole talouden kieli sinänsä vaan talouden kieli taloudellista ajattelua jäsentävien periaatteiden ilmentäjänä.

8 Aiheen kannalta relevanttiin esiyymmärrykseen sisältyy mm. tutkimukseni modernin talousajattelun sosiaalisesta ontologiasta (Venäläinen 2015).

TALOUS NEUTRAALEINA TOSIASIOINA

Ensimmäisessä rationaliteetissa – talous neutraaleina tosiasioina – velkakeskustelu jäsenyytensä erontekona tosiasioiden ja harhakuvitelmien välillä. Argumenteissa esitetään, että jos velkaantumisongelman vakavuus ymmärrettäisiin, ongelmaan löydettäisiin selkeä ratkaisu (velan vähentäminen) – olisi siis tunnustettava tosiasiat ja luovuttava harhakuvitelmista. Tällainen päättelyketju muistuttaa Mehtan kuvausta politiikkaideasta *toimintaohjelmasta*. Tosiasioiden kieltämisen syinä pidetään esimerkiksi kollektiivista "itsepetosta" (IL-2-20150923-23:35), itsestä omista eduista kiinnipitämisestä sekä poliitikkojen osaamattomuutta. Keskustelussa toistuu asetelma, jossa tosiasioita edustavat "numerot" tai ylipäänsä matemaattinen esitystapa, kun taas numeroiden vastakohtaksi asetetaan "politiikka", joka assosioituu lyhytnäköiseen ja puolueelliseen, ei-objektiiviseen toimintaan. Ensimmäiseen rationaliteettiin liittyvää keskustelua kirvoitti esimerkiksi *Helsingin Sanomien* pääkirjoitussivulla julkaistu kolumni (HS-4), jossa kyseenalaistettiin valtionvarainministeriön kestävyysvajelaskelmien tosiasialuonne. Kommentoija kirjoittaa:

"Tosiasiasissa leikkausluvut tai kilpailukykykalkelmat eivät ole oikeita tai väärä, vaan niissä on kyse poliittisista arvovalinnoista." Paljonko valtiolla on nykyisin tuloja ja paljonko sillä on menoja, on ymmärtääkseni faktaa eikä politiikkaa. (HS-4/89.)

Rationaliteettiin kuuluvia argumentteja yhdistää ajatus siitä, että pelkistä "numeroista" voidaan päätellä ainakin osa niistä toimenpiteistä, jotka ovat julkisen talouden hoitamisen kannalta välttämättömiä ja joita ei pitäisi alistaa "politiikan" piiriin. Suurilla luvuilla voi olla todistusvoimaa jo pelkästään mittaluokkansa takia:

Ajatelkaa 1 miljoona on = 1 000 000
hurja luku tunnissa... (Kaleva/109)

Osuvan kuvauksen numeroiden voimasta antaa politiikan tutkija Marja Keränen (2000) analyysissään silloisen valtionvarainministerin Sauli Niinistön puheesta Suomen itsenäisyyden 80-vuotisjuhlan yhteydessä. Kuten Keränen – Bruno Latouriin (1987) viitaten – huomauttaa, silkka määrällisen retoriikan käyttö riittää tuotamaan "luotettavuuden ja tieteellisyyden vaikutelman", jossa "ikään kuin asiat mitattaessa muuttuisivat objektiivisiksi faktoiksi". Numeroina esitetty fakta ei silti tyydy asemaansa passiivisena todellisuuden kuvaajana vaan vaatii toimintaa: valtava luku "esittää meille 'ongelman', johon on pakko tarttua" (Keränen 2000, 19–20). Näin toimii myös Sipilän esittämä "miljoona euroa tunnissa": kyse on politiikkaidean funktiosta *ongelmanmäärittäjänä*. Koska numerot eivät vaikutusvallastaan huolimatta *itse* kykene toimenpiteisiin, aineistossa perätään poliitikoilta "numeropohjaista johtamista", joka erään kommentoijan mukaan "on ainut järkevä tapa konkurssiin muuten ajautuvassa yhteiskunnassa" (HS-4/39). Tällöin päädytään lähelle kolmannen rationaliteetin (*talous politiikan reunaehtoina*) järkeilyä.

Toisinaan numeroiden tai muiden faktoina esittäytyvien talousindikaattorien välittämä kuva esitetään virheellisten johtopäätösten lähteenä. Sipilän puheen mahdollisia faktavirheitä käsittelevää *Iltalehden* kolumnia kommentoineen keskustelijan mukaan "[j]okainen ymmärtää (paitsi toimittaja), että Suomen AAA luokitus

[luottoluokitus] on silmänlumetta ja itsepetosta" (IL-2-230915-23:35). Tosiasioiden ymmärtäminen ei siis olekaan numeroiden (tai luottoluokitusindikaattorien) kritiikitöntä ulkolukua, vaan "realiteettien" ymmärtäminen edellyttää kykyä arvioida, mitkä indikaattorit ovat luotettavia ja mitkä eivät. Viime kädessä kriteerin tosiasioiden ja harhakuvitelmien erottamiseksi tarjoaa yleisesti jaetuksi oletettu intuitio, *common sense* ("jokainen ymmärtää" [HS-4/53]), sekä toisaalta jonkinlainen ympäröivän maailman suora havainnointi: "Numerot voivat näyttää sataa, mutta juna ei kulje" (HS-4/1).

Ensimmäistä rationaliteettia ilmentävät myös kommentit, joissa ihmetellään ja yritetään selittää sitä, miksi velkaantumisen vähentämisen politiikkaidea ei ole ollut vaikutuksiltaan riittävän tehokas, eli miksi kuvitelmat ovat olleet faktoja voimakkaampia eikä velan vähentämiseksi ole ponnisteltu riittävästi. Yhdistävänä tekijänä näissä selityksissä on *vastuuttomuus*, jonka syynä puolestaan pidetään yhtäältä puhdasta tietämättömyyttä ja toisaalta harkittua oman intressiryhmän edun ajamista yhteisestä hyvästä piittaamatta. Ylempänä mainittua *Iltalehden* kolumnia kommentoinut kirjoittaja kuvailee monien haikailevan "joulupukkien" perään (lainausmerkit alkuperäistekstissä). Joulupukin hahmo viittaa poliitikkoon, joka äänestäjiä miellyttääkseen lupaa vain hyviä asioita eikä uskalla koskea "kestämättömiin etuuksiin" (IL-2-230915-23:35). Toisaalta suoriakin syytöksiä esitetään: Sipilän puhetta koskevaa uutista kommentoinut kirjoittaja epäilee, että tosiasioita "täytyy kerrata, kunnes viimeisetkin luupäät (pahimmat löytyvät demari/ay-blokista) tajuavat, että aikaa ei voi enää pelata" (MTV3/110). Tässä tosiasiana pidetään, että "[m]aa elää kaiken aikaa yli varjojensa [varojensa] ja alkaa eurooppalaisessa vertailussa näyttää banaanivaltiolta" (emt.).

TALOUS MORAALISENA VASTUUNKANTAMISENA

Ensimmäisessä rationaliteetissa talous hahmottui numeraalisina tosiseikkoina, jotka itsessään määrittävät sekä ongelman luonteen että sen ratkaisun. Velkaantumisongelma pelkistyi tekniseksi laskutoimitukseksi: jos menoja on enemmän kuin tuloja, on menoja vähennettävä. Toisessa rationaliteetissa – *talous moraalisen vastuunkantamisenä* – vastuullinen taloudenpito ei palaudu pelkkään budjettitasapainoon, vaan velkaantuminen ja toisaalta velan välttäminen saavat vahvan moraalisen latauksen: velkaantuminen vältettävänä paheena ja velattomuus vastaavasti tavoittelemisen arvoisena hyveenä. Moraalisena varoitusmerkinä toimii "varojen yli eläminen", joka toisen rationaliteetin argumenteissa loukkaa sitä yleisesti jaetuksi ajateltua periaatetta, että jokaisen on tultava toimeen omillaan. Tätä vaatimusta voitaisiin kutsua *suvereniteettiperiaatteeksi*, ja sen metaforinen käyttöala ulottuu valtiollisesta suvereniteetista aina kotitalouden ja yksilön taloudelliseen riippumattomuuteen. Toisen rationaliteetin vaikutuspiiri pyrkii laajentumaan kohti politiikkaidean laajinta funktiota *julkisena filosofiana*, joka ei pelkisty yksittäiseen kiistakysymykseen tai edes "talouden" vaikutuspiiriin vaan on periaatteessa laajennettavissa mille tahansa elämänalueelle.

Toisen rationaliteetin argumentaatio perustuu usein niin sanottuun kotitalousmetaforaan, jossa valtion taloudenpitoa arvioidaan rinnastamalla se yksityisen kotitalouden raha-asioiden hoitoon. Eräs MTV3:n kommentoija huomauttaa, että jos hänen

kotitaloutensa olisi ajautunut samaan tilaan kuin Suomen valtio, olisi "margariini leivän päältä jätetty jo aikaa sitten" (MTV3/29). Kotitalousmetaforaan tukeutuen kirjoittajat pohdiskelevat, kuinka pankki suhtautuisi yksityiseen velalliseen, joka olisi päätyntä Suomen tilanteeseen. *Kalevan* keskustelupalstalla kirjoittaja ihmettelee, mitä tapahtuisi, jos "et maksa asuntovelkaasi vaan otat joka vuosi 10 % lisää lainaa". Epäily lopputulemastakin on: "Voi pankinjohtaja vetää sinut pian avaimenreijästä." (Kaleva/47.)

Kotitalousmetaforan mielekkyys on kyseenalaistettu niin asiantuntijadebatissa (esim. Patomäki 2012; Sokala 2015) kuin julkisessa keskustelussakin (esim. Teittinen 2013). On todettu, että valtio taloudellisena toimijana on hyvin erilainen kuin kotitalous. Valtiolla on maksukykyensä turvaamiseksi mahdollisuus esimerkiksi kerätä veroja kansalaisilta, ja rahapoliittisesti suvereenilla valtiolla (tai valtioliitolla) on myös mahdollisuus painaa lisää rahaa oman keskuspankin kautta. Kotitaloudelta nämä mahdollisuudet puuttuvat. Kotitalousmetafora vaikuttaa aineiston perusteella kuitenkin edelleen vallitsevalta tavalta jäsentää velkakeskustelua. Tällä on mielenkiintoisia vaikutuksia valtionvelan luonteen ymmärtämiseen, koska valtioiden tapa rahoittaa alijäämät velalla muistuttaa kotitalouden kielelle käännettynä epäilyttävästi syömävelan ideaa: kysymys on "yksinkertaisesta varojen yli elämisestä, joka on saatava katkaistua" (HS-4/15).

Aineistossa syömävelka rinnastuu addiktioon, joka kertoo heikentyneestä elämänhallinnasta. Eräs kirjoittaja pohtii, onko joillain kommentoijista oma elämä "Kreikan mallilla", jos ei "velkoja koskaan takasin makseta" (MTV3/27). Moraalisesti ongelmallisena pidetyn syömävelan ottamisen vastakohtaksi asetetaan periaate, jonka mukaan "jokainen elää sillä minkä *itse* tienaa" (HS-4/44, kursivoitu tässä). Syömävelan kielteinen moraalinen lataus ei siis johdu pelkästään heikkoon itsekuriin liitetystä kyvyttömyydestä hallita omaa taloudenpitoa, vaan myös siitä, että velaksi eläminen on argumentin mukaan aina jonkun *toisen* rahoilla elämistä. Sama kirjoittaja tarkentaa: "Vajetta syntyy vain kuin siivestetään." Toisten rahoilla elämisen lisäksi *siivestäminen* viittaa *tulevien sukupolvien rahalla elämiseen*, mikä argumentin mukaan loukkaa sukupolvien välistä oikeudenmukaisuutta. Useat kirjoittajat toteavat, että he eivät halua jättää lapsilleen velkaa (IL-1-210915-06:56; MTV3/4) – joku jopa kirjoittaa suositteluvansa lapsilleen ulkomaille muuttamista, koska ei näe "mitään järkeä jäädä maksamaan tätä suota" (Kaleva/260915-16:17).

Syömävelkaan liitetyn negatiivisen moraalisen latauksen kannalta erikoinen episodi nähtiin keväällä 2015, kun suomalaiset pankit alkoivat tarjota asuntovelallisille maksutonta lyhennysvapaata kotitalouksien kulutuksen kasvattamiseksi ja talouden elvyttämiseksi. Muun muassa "Taloustalkoiksi" ja "Suomi nousuun -kampanjaksi" kutsutulla hankkeella haluttiin antaa Suomen kansantaloudelle piristysruiske ja edesauttaa talouskasvun käynnistymistä finanssikriisin jäljiltä lisäämällä yksityistä kysyntää. Lyhennysvapaata käytti yli 100 000 kotitaloutta ja se "vapautti kulutukseen" – kuten Danske Bankin pääekonomisti Pasi Kuoppamäki muotoili – yli puoli miljardia euroa. (OP 2015; Danske Bank; Pantzar 2015.) Tosiasiallisesti pankit siis kehottivat kansalaisia lykkäämään velkojen lyhentämistä lyhyen tähtäimen kulutus- tai investointitarpeiden kattamiseksi – eli muuttamaan asuntolainojaan "syömävelaksi". Tämä isänmaalliseksi ponnisteluksi kehystetty hanke kertoo,

että politiikkaideoita kannattelevien taloudellisten rationaliteettien ei tarvitse olla sisäisesti ristiriidattomia, vaan esimerkiksi kotitalousmetafora voi toisissa yhteyksissä olla voimassa ja toisissa ei: kun valtio velkaantuu, sen velkaantuminen on yhtä haitallista kuin kotitalouden, mutta kun kotitalous velkaantuu osana pankkien käynnistämää kansallista projektia, sen velkaantuminen (tai velan lyhentämisen hidastuminen) onkin toivottavaa. Keskustelun kehyksen vaihtuessa hedonistinen, individualistinen ja moraalisesti paheksuttava syömävelan ottaminen saattaakin äkillisesti muuttua kansantalouden pelastamiseen tähtääväksi yhteiseksi ponnisteluksi.

TALOUS POLITIIKAN REUNAEHTOINA

Kolmannessa rationaliteetissa – *talous politiikan reunaehtoina* – argumenttien yhdistävänä johtolankana on, että taloudellisen tilanteen pitäisi nykyistä vahvemmin ohjata ja raamittaa poliittista päätöksentekoa. Poliitiikan sfääri hahmottuu väistämättä ja luonnollisesti taloudelle alistaiseena. Talous nähdään pohjarakenteena, joka asettaa rajat sille, mistä demokraattisesti voidaan päättää. Väistämätön seuraus tästä hierarkkisesta mallista on, että nämä ”talouden realiteetit” oletetaan arvovapaiksi tosiasioiksi tai ainakin kaikkien vastuullisten poliittisten toimijoiden hyväksymiksi lähtökohdiksi.

Velkaantuminen käsitetään poliitikkojen syyksi ja poliittisen järjestelmän ongelmaksi, joka ilmenee siinä, että välttämättömiä mutta epäsuosittuja päätöksiä ei kyetä viemään läpi – ainakaan riittävän nopeasti. Argumentaatiossa tulee esille myös yleinen epäluottamus poliitikkoja kohtaan, jolloin velkatematiikka erityisenä aihepiirinä sekoittuu yleiseen tyytymättömyyteen Sipilän hallitusta ja laajennetusti koko poliittista eliittiä kohtaan. Brittiläisen Wyman Dillon -tutkimuslaitoksen *Valituille Paloille* tekemän tutkimuksen mukaan suomalaiset pitävätkin poliitikkoja yhtenä epäluotettavimmista ”institutionaalisista toimijoista” – EU:n ja mainonnan ohella (Kuisma 2016).

Kolmannen rationaliteetin argumenteissa perätään päätöksentekijöiltä rohkeutta ja korostetaan, että vaikka tieto oikeista toimenpiteistä olisi jossain määrin epävarmaa tai puutteellista, on tästä huolimatta tehtävä jotain, ennen kun ”on liian myöhäistä” (IL-2-240915-10:39) tai ”Suomi on muiden isojen yritysten käsissä” (IL-2-230915-22:38). Kolmannen kirjoittajan sanoin ”mitään tekemättömyyslinjalla” ei voida jatkaa vain siihen vedoten, että ”VM:n [valtionvarainministeriön] ennusteen toinen desimaali on epävarma” (HS-4/110). Koska suomalaisten poliitikkojen kykyä reagoida velkaongelmaan pidetään riittämättömänä, apuun kaivataan myös ulkopuolisia auktoriteetteja. *Iltalehden* kommentoija toivoo – ilmeisesti EU:n vakaus- ja kasvusopimuksen raameihin viitaten – että ”[Euroopan] komissio tulee nopeasti apuun päättämään että valtion menoja on leikattava reilulla kädellä.” (IL-1-210915-02:27). Poliitikaideoiden typologiassa kolmas rationaliteetti ruokkii velkaantumisen vähentämisen pakkoa yhtäältä *toimintaohjelman*a, joka sisältää sekä ongelman analyysin että siihen perustuvat johtopäätökset, mutta myös *julkisena filosofiana*, joka vaatii ”mitään tekemättömyyden” korvaamista *edesjonkintekemisellä*: on siis parempi toimia kuin olla toimimatta.

Kyvystä ja rohkeudesta tehdä päätöksiä ylipäänsä, ja erityisesti sellaisia päätöksiä, joiden seuraukset ovat lyhyellä tähtämellä suurelle väestöosalle epämiellyttäviä, tulee keskustelussa moraalinen hyve. Rohkeiden ratkaisujen avulla turvataan argumenttien mukaan päätöksenteon suvereniteetti eli kyky kantaa vastuuta itse: jos velkaantumisen lopettamisen ”jättää jonkun ulkopuolisen tahon harteille, silloin ei edes kysellä, sattuuko” (HS-4/57). Kipeää tekevillä leikkauksilla – joista Sipiläkin televisiopuheessa varoitteli – halutaan estää ulkopuolisten tahojen määräysvaltaan joutuminen. Leikkausten seurausten kärsiminen nousee myös itsessään askeettiseksi hyveeksi, jonka kautta kansakunta luotsataan (jälleenrakentamisajan narratiivia toistaen ja varioiden) tuhosta menestykseen. Äärimmillään tämän asenteen vie *Helsingin Sanomien* pääkirjoitusta kommentoinut kirjoittaja, joka pukee tilanteen taloustieteestä tutulle luovan tuhon kielelle:

On parasta mennä nopeasti alas niin että ainoa suunta on ylöspäin. (HS-3/7.)

VASTAPUHE

Velkaantumisen vähentämisen pakon politiikkaidea ei ole missään vaiheessa saavuttanut julkisessa keskustelussa niin ehdotonta asemaa, ettei sille olisi julkisessa keskustelussa noussut myös haastajia niin tutkijoiden kuin poliitikkojenkin piiristä. Velkapelon rationaliteettien rinnalla elää toisenlaisia ymmärryksiä taloudesta, talouden suhteesta moraalisiin ja poliittisiin, sekä rahan ja velan luonteesta. Tarkastelen seuraavaksi aineistossani esiintyvää *vastapuhetta* (ks. Bamberg & Andrews 2004), jossa erittelemiäni velkapelon rationaliteetteja haastetaan.

Vastapuheet voi karkeasti jaotella kahteen pääryhmään. Ensimmäisessä ryhmässä velkaantumisen mahdollinen ongelmallisuus hyväksytään, mutta velkaantumisen tasoa ei vielä pidetä huolestuttavan suurena, tai väliaikainen velkaantuminen nähdään tarpeelliseksi taloudellisen aktiivisuuden elvyttämiseksi laskusuhdanteen aikana. Tällöin haastetaan sekä valittu talouspoliittinen toimintalinja että velkapelon ensimmäinen rationaliteetti eli käsitys numerotiedon objektiivisesta luonteesta, mutta hyväksytään velkapelon toisen rationaliteetin käsitys velan takaisinmaksusta moraalisena velvollisuutena sekä viime kädessä myös kolmannen rationaliteetin vaatimus politiikan alan sopeuttamisesta talouden reunaehtoihin.

Toisen ryhmän argumenteissa kyseenalaistetaan koko velkaongelma tai vähimmillään sen merkitys poliittista keskustelua ja päätöksentekoa ohjaavana periaatteena. Näissä muotoiluissa kritiikki kohdistuu kaikkiin kolmeen velkapelon rationaliteettiin. Tässä vastapuheen kategoriassa edellytetään politiikan ohjaavan taloutta eikä toisinpäin. Etenkin ensimmäisestä velkapelon rationaliteetista ponnistavista ”talouden lainalaisuuksista” johdetut välttämättömyydet esitetään toisen kategorian vastapuheissa retorisisina silmäkääntötemppuina, joiden varsinaisena tarkoituksena on ideologisten ratkaisujen luonnollistaminen.

Ensimmäisen ryhmän argumenteissa Suomen valtionvelkaa yritetään asettaa mittasuhteisiin vertaamalla Suomen tilannetta muihin kehittyneisiin maihin. Eräs kommentoija esimerkiksi toteaa, että ”[m]aailman velkaantunein kehittynyt teollisuusmaa, kun lasketaan yhteen valtion-, finanssisektori- ja yksityistalouksien velka

on ... The Netherlands. Vähävelkaisin samoin kriteerein on... Venäjä." (HS-4/45.) Toinen kommentoija muistuttaa, että Yhdysvaltain valtionvelka on yli 100 % bruttokansantuotteesta, kun Suomella se oli alle 60 %. Johtopäätöksenä tästä on, että "velkaantuminen pitää saada kurioin [kuriin] muttei Suomella siinä mitään hätään ole". (Kaleva/46.) Kolmas kommentoija ottaa käsittelyynsä Sipilän "miljoona euroa tunnissa" -retoriikan ja pyrkii asettamaan sen naurunalaiseksi vertailemalla velkaantumisen määrää erilaisiin kulutushyödykkeisiin:

Suurin piirtein sama euromäärä kuin mikä ihmisillä kuluu bensaan minuutissa. Oluesta puhumattakaan. Tai jäätelöstä. (Kaleva/110.)

Myös käytetyt velkaantumisen mittarit kyseenalaistetaan. Muutamien kommentojien mukaan valtionvelkaa ei pitäisi tarkastella bruttomääräisenä, vaan tarkastella nettovelkaa eli varallisuuden ja velan erotusta. *Italehden* kommentoija (IL-1/210915-13:33) muistuttaa, että julkiseen varallisuuteen laskettavissa eläkevarastoissa on rahaa 178 miljardia ja "korko yli miljoona euroa tunnissa", joten valtio kykenisi hänen mukaansa tarvittaessa maksamaan velkansa kertaheitolla pois. Kommentoijan mukaan rahasta ei ole pula, joten "sipilän [kirjoitusasu alkuperäinen] jutut [ovat] bull shittiä". Vastaavaan järkeilyyn perustuu myös Velkakello-verkkosivuston haastajaksi syntynyt Saatavakello (<http://ketoharju.info/saatavakello>). Saatavakello esittää bruttomääräisen velkamäärän ohella valtion varallisuuden, joka on huomattavasti velkoja suurempi.

Saatavakelloa voi pitää yrityksenä tuoda esiin talouden numerotiedon poliittisuus sekä toisaalta haastaa numerotieto sen omalla kielellä, mutta vaihtoehtoisiin tulkitoihin perustuen. Saatavakellon tapa laskea bruttovelan sijaan nettovelkaa ei ole sinänsä poikkeuksellinen, vaan vastaa esimerkiksi kansainvälisen valuuttarahasto IMF:n velkatilastoja, joissa Suomi sijoittuu maailman vähiten velkaantuneiden maiden joukkoon.

Maavertailujen ja velkaantumisindeksointien kritiikin ohella nousee esille näkökulma, että elvytykseen ja erityisesti investointeihin tähtäävä velkaantuminen voi itse asiassa olla hyödyllistä. Kyseessä on Suomessakin perinteisesti suosiota nauttinut keynesiläinen ajatus *vastasyklisestä finanssipolitiikasta*, jossa valtio oman kulutuskysyntänsä kautta tasoittaa talouden suhdannevaihteluja (Pekkarinen & Vartiainen 1993, 135–136). Argumenteissa todetaan, että ainakaan nyt ei ole hyvä hetki pyrkiä velkaantumisen vähentämiseen: "maa ensin nousuun ja sitten parempien aikojen ollessa kyseessä maksetaan velkoja pois ja yritetään olla tekemättä uutta velkaa" (IL-2-240915-01:19). Eräs kommentoija jopa ehdottaa, että velkaantumistahtia pitäisi kasvattaa:

Velkaa pitäisi ottaa paljon enemmän. Suomen valtio saa velkaa käytännössä nol-lakorolla. Lainataan heti 10 miljardia ja elvytetään taloutta uusilla investoinneilla, jotka sittemmin ryhtyvät tuottamaan rahaa. (Kaleva/97.)

Keskustelussa myös esitetään, että vaikka velkaantumiseen kiteytyvä Suomen taloudellinen ahdinko otettaisiin tosiasiana, syynä siihen ei ole valtion huono taloudenpito vaan erilaiset ulkopuoliset syyt kuten EU, maahanmuuttajat, liian suureksi paisunut hallinto taikka suuryritysten veronkierto.

Toisessa vastapuheiden kategoriassa koko velkaantumisproblematiikan asema talouspoliittisen keskustelun ongelmanmäärittäjänä asetetaan kyseenalaiseksi. Kommenteissa selitetään, että ensinnäkin kaikki raha on velkaa, eli velka ei ole taloudessa sellainen piirre, josta voitaisiin päästä eroon tai josta olisi edes toivottavaa päästä eroon. Argumenteissa myös hyväksytään tosiasiana, että kaikki valtiot ovat aina veloissa, eikä velkoja koskaan makseta kokonaan takaisin. Samalla kun osa veloista eräännyy ja maksetaan, otetaan uutta velkaa tarpeen mukaan:

Kaikki raha on jonkun velkaa. Ei valtion velkaa pidä pelätä. Mikään maa (Suomea lukuunottamatta) ei koskaan maksa velkojaan. (IL-2-240915-08:39)

Valtion veloista ei kannata olla huolissaan, koska valtiot eivät maksa velkojaan koskaan pois. Ne ottavat ainoastaan uutta velkaa, jolla ne maksavat näennäisesti entisiä pois, mutta velkatilanne pysyy voimassa maailman tappiin saakka. (Kaleva/28.)

Vielä hieman pidemmälle viedyssä päättelyketjussa esitetään, että rahan määrittämät suhteet eivät pohjimmiltaan viittaa mihinkään todelliseen, vaan ovat jonkinlaisia illuusioita, joita käytetään vallan välineinä ja joiden kautta ihmiset pakotetaan hyväksymään heille epämieluisia seurauksia:

siis kysymys kuuluukin, että mitä se raha oikein on? Kun se on teoreettista ja kuvitteellista, ei sillä ole kattoa, ihminen omassa mielikuvituksissaan ostaa ja myy jopa tähtiä taivaalta...so nothing serious is happening, se kenellä on tä[ä]llä hurjin mielikuvitus vie potin, mutta kuinka kauan. (IL-2-240915-11:09)

Vastapuheiden toisessa pääryhmässä yleiseksi tulkinnaksi nouseekin, että koko velkapuhe on eräänlainen taloudelliseen asiantuntijadiskurssiin perustuva savu-verho, jonka suojissa kurjistetaan taloudellisesti vähäosaisten asemaa entisestään:

Ei kai näillä "nyt on tosi tiukkaa", "syntyy työpaikkoja", "kaikki samassa veneessä" ja "pelastetaan hyvinvointivaltio" -puheilla voi sentään ihan loputtomasti lypsää tulosiirtoja porvarin taskuun? (HS-6/180.)

Vastapuheiden kautta keskustelut etenevät paikoin melko yksityiskohtaisiin keskusteluihin rahan ja koko "talouden" olemuksesta. Esimerkiksi aineistoon kuuluva *Helsingin Sanomien* Tiede-osastolla julkaistu kolumni (HS-5) kirvoitti pitkällisen keskustelun siitä, mitä raha on ja miten sitä luodaan. Lähes 200 kommentista koostuva keskustelu päättyi lopussa varsin teknisluonteiseen debattiin siitä, onko kaikki raha todella velkaa, kuten kolumnisti esittää. Rahan luomisen ja rahan kierroksen dynamiikkaa yritetään kuvata erilaisin todellisin ja kuvitteellisin esimerkein, kuten seuraavassa lainauksessa:

Yksinkertaistaen [!]: Jos sinä lainaat minulle (tallettaa) 10 kg sokeria, ja minä annan sinulle datayhteyden reaaliaikaiseen kirjaukseen, josta käy ilmi että minä olen sinulle 10 kg sokeria velkaa... Niin voin silti itse lainata Sepolle 6 kg sokeria, ja Annalle 4 kg. Ja jos Anna maksaa naapurilleen Pirjolle lastenhoidosta 2 kg sokeria, ja Pirjo lainaa minulle (tallettaa) 2 kg sokeria....Koko sokerioperaation ajan "tilisi saldo" on 10 kg sokeria, koska se ei ole kirjaus siitä kuinka paljon sokeria minulla on, vaan mikä on sokerivastuuni sinulle. Minä en luonut maailmaan lisää sokeria, ja sokeri lähti kiertoon, ja kun sinä tulet nostamaan minulta 10 kg sokeria, minulla

on antaa sitä sinulle 2 kg. Menen konkurssiin, ja konkurssipesä velkoo Sepolta 6, Annalta 4 ja konkurssipesän velkojia ovat sinä (8) ja Pirjo (2). (HS-4/156)

Keskustelua ei voi enää pitää pelkkänä maallikkokeskusteluna, sillä siinä muun muassa viitataan suoraan kirjoittajien oman koulutuksen tai työkokemuksen kautta hankittuun talouden asiantuntemukseen sekä erilaisiin talousteoreettisiin tutkimussuuntauksiin (kuten *moderniin rahateoriaan*) ja auktoriteetteina pidettyihin keskustelijoihin:

[Joseph] Stiglitz ja [Paul] Krugman ovat yrittäneet neuvoa suomalaisia kovakorvia kohteliaasti, mutta painokkaasti. On tietämättömyyden, yksisilmäisyyden ja välinpitämättömyyden huippu olla ajattelematta itse, tai olla kuulematta viisaampia jos ajatus tai ymmärrys tai tahto ei riitä etelärannan ulkopuolelle. (HS-5/5)

Tässä Bank of Englannin julkaisu rahanluonnista: [[linkki 14-sivuiseen artikkeliin](#)] (HS-5/57)

Tiuhaan erilaisia kirjallisuusvinkkejä sisältävä keskustelu polveilee muun muassa Weimerin tasavallan hyperinflaatiosta pankkialaa sääntelevään Basel III -säännöstöön ja rahajärjestelmän historiaan. Eräs kirjoittaja ihmettelee, onko keskustelu ylipäätään enää tavallisen lukijan ymmärrettävissä:

Huhhuh. Aika kepoisin perustein tässä maassa voi päästä maisteriksi. Olen siitä hyvä esimerkki. Aloitin ketjun alusta ja vähintään joka toiseen viestiin teki mieli vastata jotakin. Loppujen lopuksi tajusin, että taloustieteen ymmärtämykseni on kerta kaikkiaan olematon niihinkin verrattuna, joiden kanssa olen jokseenkin täysin eri mieltä, joten parempi pysytellä syrjässä. (HS-5/140)

LOPUKSI

Osa vastustaa säästöjä, osa uudistuksia ja osa nyt käsillä olevia kustannuskilpailukyvyyn eli suomalaisen työn kannattavuuden parannuksia. *Kaikki vastuulliset suomalaiset kuitenkin haluavat lopettaa velaksi elämisen.* (Sipilä 2015; kursivoitu tässä.)

Artikkelini tarkoitukseni oli eritellä diskursiivisia muodostelmia, joiden varassa ajatus julkisen velkaantumisen vähentämisen välttämättömyydestä voi tulla ymmärrettäväksi ja saavuttaa laajaa suosiota. Verkkolehtien uutiskeskusteluihin pohjautuvan aineistoni pohjalta erittelin kolme velkapelon rationaliteettia: *talous neutraaleina tosiasioina, talous moraalisen vastuunkantamisena ja talous politiikan reunaehtoina*. Nämä kolme rationaliteettia yhdessä muodostavat talousmoraalisen mittatikun, jonka kautta sekä yksityistä että julkista taloudenpitoa ”kansan taloustieteessä” arvioidaan. Samalla velkapelon rationaliteetit ylläpitävät jaettua kulttuurista ymmärrystä, joka selittää Sipilän velkaa koskevien puheiden sekä julkisen velkaantumisen vähentämisen pakon politiikkaidean houkuttelevuuden ja hyväksyttävyyden – eli politiikkaidean *valenssin* (Cox & Béland 2013; Sorsa 2014, 134).

Kolme velkapelon rationaliteettia ovat toisiinsa monin tavoin linkittyneitä ja lomituneita. Analyysissa kävi ilmi esimerkiksi, että ensimmäisen rationaliteetin ajatus

taloudellisen järkeilyn arvovapaudesta kytkeytyy vahvasti kolmanteen rationaliteettiin, jossa poliittisen päätöksenteon keskeiseksi tehtäväksi nähdään talouden tosiasioiden tunnustaminen ja näihin tosiasioihin ikään kuin luonnollisina ominaisuuksina sisältyvien johtopäätöksien loppuunsaattaminen. Toiseen rationaliteettiin sisäänkirjoitettu ajatus velkaan liittyvästä moraaliseen taakasta puolestaan tekee ymmärrettäväksi ensimmäiseen rationaliteettiin itsestäänselvyytenä kirjatun periaatteen, että otettu velka on aina maksettava takaisin (vrt. Graeber 2011, loc56–396) sekä kolmannen rationaliteetin käsityksen, että velattomuuden eteen on oltava valmiita tekemään suuriakin uhrauksia.

Kuvaus valtion velkaantumisen ”miljoona euroa tunnissa” on tehokas, koska se kykenee tehokkaasti aktivoimaan sellaisia syväänjuurtuneita päätelyn muotoja, joita kuulijan on vaikeaa kiistää. Vaikka velkapelon rationaliteetit ovat arkiymmärryksen kannalta hahmottomia ja ääneenlausumattomia, niiden ajattelua jäsentävän voiman täytyy olla suuri, jotta ”kaikki vastuulliset suomalaiset” voisivat tulla velkaa koskevassa ajattelussaan samoihin johtopäätöksiin. Velkapelon rationaliteetit vetoavatkin sellaisiin kvaliteetteihin kuin riippumattomuuteen, vastuullisuuteen sekä totuudessa ja lupauksissa pysymiseen, jotka yleisyydessään antavat kuvan kaikkien yhteisesti jakamista moraaliperiaatteista.

Huomautin artikkelin alussa, että velan moraalinen taakka on monin tavoin valettu osaksi kansallista historiankerrontaa. Kun Suomi 1930-luvulla maksoi takaisin viljavelkojaan Yhdysvalloille, suomalaiset päättäjät saivat mahdollisuuden välittää kuvaa Suomesta maana, jossa lupausten pitäminen on kansallinen kunnia-asia. Kansainvälisessä mediassa levisi vuonna 1934 muun muassa Suomen Pankin pääjohtaja toimineen Risto Rytin lausunto, joka kuului näin: ”We signed a contract. We promised to pay. It is the only honest thing to do.” (Hjerpe & Ikonen 1995, 23.) Näin velattomuus kytkettiin luotettavuuteen, kunniallisuuteen ja asiapohjaisuuteen hyvin samanlaisella tavalla kuin se erittelemissäni kolmessa velkapelon rationaliteetissa – ideaalikuva – ilmenee.

Hieman yllättävää tutkimusaineistossa kuitenkin oli, että näennäisestä vastaansanomattomuudestaan huolimatta velkapelon rationaliteetteja pyrittiin myös monipuolisesti haastamaan. Aineistossa suhtauduttiin velkaantumisen vähentämisen vaatimukseen paikoin hyvin kriittisesti, ja vasta-argumentit olivat tarkasti jäseneltyjä. Tämän voi tulkita niin, että keskustelu, joka on virinnyt muun muassa valtavirtaista talousajattelua haastavien blogien piiristä, ei ole jäänyt oman alakulttuurinsa vangiksi, vaan se on jättänyt jälkensä myös laajempaan populaariin talouskeskusteluun.

Huomiota herättävää oli myös ”kovan”, erityistä asiantuntemusta tai perehtymistä vaativaksi ymmärretyn taloudellisen keskustelun sekoittuminen populaarin verkkojulkisuuden piiriin. Vaikka aineistolähteinä olivat yleislehdiksi lukeutuvat verkkomediat, perusteelliseen argumentaatioon yltänyt ja joskus tutkimusviittauksiakin vilisevä keskustelu rahan ja talouden dynamiikoista antoi paikoin hyvin asiantuntevan vaikutelman. Osaa aineistoni keskusteluista voikin kuvailla paremminkin ”puoliammattimaisiksi” (*pro-am*; ks. Leadbeater 2004) kuin ”kansanomaisiksi”. Aineisto oli joka tapauksessa riittävän rikasta myös alkuperäisen kysymyksenasettelun

avaamiseksi. Myöhemmän tutkimuksen tehtäväksi jää selvittää, ovatko erittelemäni velkapelon rationaliteetit tunnistettavissa myös muissa suomalaisissa aineistoissa tai kenties myös kansainvälisessä vertailussa.

TUTKIMUSAINEISTOT

- HS-1. Maailmantalous makaa velkavuorella. (Kirjoittaja: Johnny Åkerholm.) [Hs.fi](#). 27.2.2015. Pääkirjoitukset. 8 kommenttia. < <http://www.hs.fi/paakirjoitukset/a1424931141021> > [11.1.2016.]
- HS-2. Syömävelka on erotettava investointivelasta. (Kirjoittajat: Minna Punakallio ja Reijo Vuorento.) [Hs.fi](#). 27.5.2015. Pääkirjoitukset. 15 kommenttia. < <http://www.hs.fi/paakirjoitukset/a1432608579024> > [11.1.2016.]
- HS-3. Suomen tilanne on synkkä tai synkempi. (Kirjoittaja: Anonyymi pääkirjoitustoimittaja.) [Hs.fi](#). 29.9.2015. Pääkirjoitukset. 25 kommenttia. < <http://www.hs.fi/paakirjoitukset/a1443412108112> > [11.1.2016.]
- HS-4. Hihasta vedetyn luvun perusteella päätettiin ajaa alas köyhimpien vanhusten asumistuet ja maan parhaan yliopiston määrärahat. (Kirjoittaja: Elina Grundström.) [Hs.fi](#). 13.10.2015. Pääkirjoitukset (Kolumni). 116 kommenttia. < <http://www.hs.fi/paakirjoitukset/a1444620386617> > [11.1.2016.]
- HS-5. Velka on välttämättömyys – pankkien kannustimet ovat perverssejä. (Kirjoittaja: Susanne Björkholm.) [Hs.fi](#). 30.11.2015. Tiede. 177 kommenttia. < <http://www.hs.fi/tiede/a1448605222413?jako=48f2868fdcca7ed264174b5068765d25&ref=fb-share> > [11.1.2016.]
- HS-6. Katso ja lue pääministeri Juha Sipilän puhe tästä kokonaisuudessaan – ehdotti lomarahoista luopumista tai työajan pidennyksiä. (Kirjoittaja: Martta Nieminen.) [Hs.fi](#). 16.9.2015. Poliitiikka. 216 kommenttia. < <http://www.hs.fi/politiikka/art-2000002852991.html> > [15.6.2016.]
- IL-1. Sipilältä raju varoitus – professori: ”Suomi on vielä kuskin paikalla”. (Kirjoittaja: Anna Egutkina.) [Iltalehti.fi](#). 21.9.2015. 109 kommenttia. < http://www.iltalehti.fi/uutiset/2015092020389041_uu.shtml > [14.6.2016.]
- IL-2. Näkökulma: Sipilä pelottelee väärillä faktoilla. (Kirjoittaja: Tommi Parkkonen.) [Iltalehti.fi](#). 23.9.2015. 144 kommenttia. < http://www.iltalehti.fi/uutiset/2015092320405410_uu.shtml > [14.6.2016.]
- Kaleva. Suomi velkaantuu miljoona euroa tunnissa, joka tunti 24 tuntia vrk:ssa. [Kaleva.fi](#). 114 kommenttia. < <http://www.kaleva.fi/juttutupa/politiikka/suomi-velkaantuu-miljoona-euroa-tunnissa-joka-tunti-24-tuntia-vrkssa/3863371> > [15.6.2016.]
- MTV3. Sipilän puhe: Ei ole pohjatonta rahakirstua – tarvitsemme tukeanne. [MTV3.fi](#). 16.9.2015. 136 kommenttia. < <http://www.mtv.fi/uutiset/kotimaa/artikkeli/sipilan-puhe-ei-ole-pohjatonta-rahakirstua-tarvitsemme-tukeanne/5314876> > [14.6.2016.]

KIRJALLISUUS

- Ahokas, Jussi & Lauri Holappa 2012: Funktionaalinen rahoitus käytännössä. – *Raha ja talous* [online]. < <https://rahajatalous.wordpress.com/2012/01/01/funktionaalinen-rahoitus-kaytannossa/> > [30.8.2016.]
- Ahokas, Jussi & Lauri Holappa 2014: *Rahatalous haltuun. Irti kurjistavasta talouspolitiikasta*. Helsinki: Like.
- Alatalo, Aulis 2016: Kihniö valitsi uuden talousjohtajan: Syömävelkaa kertyy kolmatta vuotta. – *Aamulehti.fi* [online]. < <https://www.aamulehti.fi/kotimaa/kihniö-valitsi-uuden-talousjohtajan-syomavelkaa-kertyy-kolmatta-vuotta-24068057/> > [22.8.2017.]
- Aristoteles 2012: *Topiikka/Sofistiset kumoamiset (Teokset II)*. Helsinki: Gaudeamus.
- Bamberg, Michael & Molly Andrews 2004: *Considering Counter-Narratives. Narrating, resisting, making sense*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Béland, Daniel & Robert Henry Cox 2011: Introduction: Ideas and Politics. – Béland, Daniel & Cox, Robert Henry (eds.), *Ideas and Politics in Social Science Research*. Oxford & New York: Oxford University Press. 3–20.
- Bourdieu, Pierre 2000: Making the Economic Habitus: Algerian Workers Revisited. – *Ethnography* 1(1), 17–41.
- Danske Bank: Puolen miljardin pirstysruiske. – *Danske Bank* [online]. < <http://danskebank.fi/fi-fi/henkilöasiakkaat/lainat/asuntolainat/pages/lyhennysvapaa.aspx> > [8.11.2016.]
- Di Muzio, Tim & Richard H. Robbins 2016: *Debt as Power*. Manchester: Manchester University Press.
- Elo, Kimmo 2015: Mitä Sipilä oikeastaan sanoi tv-puheessaan? – *Uutistamo* [online]. < <https://www.uutistamo.fi/mita-sipila-oikeastaan-sanoi-tv-puheessaan/> > [17.8.2017.]
- Eskelinen, Teppo & Ville-Pekka Sorsa 2012: Institutionaalisten faktojen tuotanto talouspuheessa. – *Politiikka* 54(3), 169–187.
- Fairclough, Norman 2013: *Critical Discourse Analysis. The Critical Study of Language*. Second Edition. Oxon & New York: Routledge.
- Gee, James Paul 2014: *An Introduction to Discourse Analysis. Theory and Method*. Fourth Edition. Oxon & New York: Routledge.
- Graeber, David 2011: *Debt: The First 5000 Years*. Kindle Edition. New York: Melville.
- Hakala, Salli & Juho Vesa 2013: Verkkokeskustelut ja sisällön erittely. – Laaksonen, Salla-Maaria, Matikainen, Janne & Tikka, Minttu (toim.), *Otteita verkosta. Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät*. Tampere: Vastapaino. 216–244.
- Harald, Kennet 1997: Pakottava talouspuhe. – Sulkunen, Pekka & Törrönen, Jukka (toim.), *Semioottisen sosiologian näkökulmia. Sosiaalisen todellisuuden rakentuminen ja ymmärrettävyys*. Helsinki: Gaudeamus. 263–279.

- Hjerpe, Riita & Vappu Ikonen 1995: "The only honest thing to do " – sotavelat, Suomi ja Hooverin moratorio 1931. – *Kansantaloustieteellinen aikakauskirja* 91(1), 15–28.
- Ilaskivi, Raimo 2012: Syömävelkaa – valitettavasti. – *IL-blogit* [online]. < <http://blogit.iltalehti.fi/raimo-ilaskivi/2012/09/01/syomavelkaa-valitettavasti/> > [17.8.2017.]
- Itsenäisyys 100: Suomi pelastui keväällä 1919 nälänhädältä ottamalla syömävelkaa. – *Itsenäisyys 100* [online]. < <http://itsenaisyys100.fi/suomi-pelastui-kevaalla-1919-nalanhadalta-ottamalla-syomavelkaa/> > [17.8.2017.]
- Kantola, Anu 2014: Emotional styles of power: corporate leaders in Finnish business media. – *Media, Culture & Society* 36(5), 578–594.
- Kauppinen, Anna-Riikka & Juhana Venäläinen 2015. Velkaantumisen pelko vaarantaa demokratian. *Helsingin Sanomat*, Vieraskynä, 7.10.2015, A3.
- Keränen, Marja 2000: "Talous" ja "politiikka" talouspoliittisessa puheessa. – Vainio, Tiina (toim.), *Naisten talouskirja*. Helsinki: Gaudeamus. 15–41.
- Kuisma, Markku 2013: *Suomen poliittinen taloushistoria 1000–2000*. 2. p. Helsinki: Siltala.
- Kuisma, Sofia 2016: Tutkimus: Suomalainen luottaa eniten poliisiin ja vähiten poliitikkoihin. *Hs.fi* [online]. < <http://www.hs.fi/kotimaa/a1469671918522> > [8.11.2016.]
- Lakoff, George & Mark Johnson 1980: *Metaphors We Live By*. Chicago: Chicago University Press.
- Lakoff, George 2002: *Moral Politics. How Liberals and Conservatives Think*. Second Edition. Chigago: University of Chigago Press.
- Latour, Bruno 1987: *Science in Action: How to Follow Scientists and Engineers Through Society*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Lazzarato, Maurizio 2014: *Velkaantunut ihminen*. Helsinki: Tutkijaliitto. [2011]
- Leadbeater, Charles 2004: *The Pro-Am Revolution: How Enthusiasts are Changing our Economy and Society*. London: Demos.
- Leväsalmi, Aarne 1974: *Pellavasauna*. Helsinki: Gummerus.
- Matikainen, Janne 2012: Uudet mediamuodot. – Nordenstreng, Kaarle & Wiio, Osmo A. (toim.), *Suomen mediamaisema*. Tampere: Vastapaino. 295–311.
- McKee, Heidi A. & James E. Porter 2009: Playing a good game: Ethical issues in researching MMOGs and virtual worlds. – *International Journal of Internet Research Ethics* 2(1), 5–37.
- Mehta, Jal 2011: The Varied Roles of Ideas in Politics: From "whether" to "how". – Béland, Daniel & Cox, Robert Henry (eds.), *Ideas and Politics in Social Science Research*. Oxford & New York: Oxford University Press. 23–46.
- Nietzsche, Friedrich 2007: *Moraalin alkuperästä. Pamfletti*. Helsinki: Otava. [1887]
- OP 2015: OP käynnistää merkittävän taloudellisen kasvusykäyksen tarjoamalla asuntolainan lyhennysvapaata asiakkailleen. – *Op.fi* [online]. < <https://www.op.fi/op/henkiloasiakkaat/lainat/op-kaynnistaa-merkittavan-taloudellisen-kasvusykayksen-tarjoamalla-asuntolainan-lyhennysvapaata-asiakkailleen?cid=151836798&srcpl=3> > [8.11.2016.]

- Pantzar, Minna 2015: Lyhennysvapaa sai OP:n pääjohtajan kyyneliin. – *Yle Uutiset* [online]. < <http://yle.fi/uutiset/3-8094230> > [8.11.2016.]
- Patomäki, Heikki 2012: *Eurokriisin anatomia: mitä globalisaation jälkeen?* Helsinki: Into Kustannus.
- Pekkarinen, Jukka & Juhana Vartiainen 1993: *Suomen talouspolitiikan pitkä linja*. Helsinki: WSOY.
- Rosenberg, Åsa 2010: Virtual world research ethics and the private/public distinction. – *International Journal of Internet Research Ethics* 3(12), 23–36.
- Rubinelli, Sara 2009: *Ars Topica: The Classical Technique of Constructing Arguments from Aristotle to Cicero*. Dordrecht: Springer.
- Ruohonen, Sini 2015: Johtaja Sipilän puhe. – *Eduskuntatutkimuksen keskuksen blogi* [online]. < <https://blogit.utu.fi/ekeskus/2015/09/17/sipilan-puhe/> > [17.8.2017.]
- Saalasti, Kerttu 1972: *Anna hänelle nöyrä mieli: Kaisa ja Kyösti Kallion elämäntieltä*. Helsinki: WSOY.
- Schmidt, Vivien A. 2008: Discursive Institutionalism: The Explanatory Power of Ideas and Discourse. – *Annual Review of Political Science* 11, 303–326.
- Sipilä, Juha 2015: Pääministeri Juha Sipilän puhe Ylen TV1-kanavalla 16.9.2015. – *Valtioneuvoston kanslia* [online]. < http://vnk.fi/web/vn/artikkeli/-/asset_publisher/paaministeri-juha-sipilan-puhe-ylen-tv1-kanavalla-16-9-2015?_101_INSTANCE_3wyslLo1Z0ni_groupId=10616 > [8.11.2016.]
- Sokala, Hannu 2015: Talousoppineet arvostelevat ankarasti kuritaloutta. – *Yle MOT* [online]. < <http://yle.fi/aihe/artikkeli/2015/10/29/talousoppineet-arvostelevat-ankarasti-kuritaloutta> > [26.7.2016.]
- Sorsa, Ville-Pekka 2014: Kestävyyssvajeen politiikkaidean kritiikki. – *Politiikka* 56(2), 132–142.
- Summanen, Kasper 2016: Tätä tarkoittaa komission kirje Suomelle – ”erityisesti huolettava velkaantumisen”. – *Verkkouutiset* [online]. < http://www.verkkouutiset.fi/kotimaa/komission_kirje_suomelle_stubb-47745 > [16.6.2016.]
- Streeck, Wolfgang, & Daniel Mertens 2013: Public Finance and the Decline of State Capacity in Democratic Capitalism. – Schäfer, Armin & Streeck, Wolfgang (eds.): *Politics in the Age of Austerity*. Cambridge: Polity Press. 25–58.
- Suomen Kuntaliitto 2016: *Julkisen talouden uusi ohjausjärjestelmä – kuntatalouden tasapainosta ylijäämään* [online]. < https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/Liite%202_Julkinen-talous_uusi.ebook_.pdf > [17.8.2017.]
- Suomen Talousdemokratia: Suomen Pankki: Mitä raha on? – [Talousdemokratia.fi](http://talousdemokratia.fi). < http://talousdemokratia.fi/?q=suomen_pankin_vastauksia > [30.8.2016.]
- Sveningsson Elm, Malin 2009: How do various notions of privacy influence decisions in qualitative internet research? – Markham, Annette N. & Baym, Nancy K. (eds.), *Internet inquiry: conversation about method*. London: Sage. 69–87.

- Talouselämä 2015: Itse asiassa valtio velkaantuu 600 000 eurolla tunnissa, ei miljoonalla. – *Talouselämä* [online]. < <http://www.talouselama.fi/uutiset/itse-asiassa-valtio-velkaantuu-600-000-eurolla-tunnissa-ei-miljoonalla-3486722> > [22.8.2017.]
- Taponen, Tiia-Maria 2015: Sipilä kritisoiduista velkapuheistaan: ”Näin ’miljoona euroa tunnissa’-arvio laskettiin”. – *Iltalehti.fi* [online]. 31.12.2015. < http://www.iltalehti.fi/uutiset/2015123120893491_uu.shtml > [22.8.2017.]
- Teittinen, Paavo 2013. Valtio ei ole kotitalous. – *Iltalehti.fi* [online]. < <http://www.iltasanomat.fi/taloussanommat/art-2000001812219.html> > [8.11.2016.]
- Tilli, Jouni 2015: Pääministeri Sipilän pelastuskertomus. *Politiikasta.fi* [online]. < <http://politiikasta.fi/paaministeri-sipilan-pelastuskertomus/> > [17.8.2017.]
- Tuominen, Tomi 2015: Budjettikurisopimus – kestäväan talouteen pakottaminen oikeuden keinoin. – *Poliittinen talous* 3(1) [online]. < <http://www.poliittinentalous.fi/ojs/index.php/polital/article/view/37/30> >
- Turtiainen, Riikka & Sari Östman 2013: Verkkotutkimuksen eettiset haasteet: арми ja anoreksia. Laaksonen, Salla-Maaria, Matikainen, Janne & Tikka, Minttu (toim.), *Otteita verkosta. Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät*. Tampere: Vastapaino. 49–67.
- van Dijk, Teun A. 2015: Critical Discourse Analysis. – Tannen, Deborah, Hamilton, Heidi E. & Schrifin, Deborah (eds.): *The Handbook of Discourse Analysis*. Second Edition. Volume I. Chichester: John Wiley & Sons. 352–371.
- Venäläinen, Juhana 2015: *Yhteisen talous. Tutkimus jälkiteollisen kapitalismin kulttuurisesta sommittumasta*. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto.
- Wilska, Terhi-Anna 2017: Puhutaan vaihteeksi rahasta. – *Ksml.fi* [online]. < <https://www.ksml.fi/talous/Kolumni-Puhutaan-vaihteeksi-rahasta/970888> > [17.8.2017.]
- Yhdysvaltain Suomen suurlähetystö 2006: Suomi – maa joka maksoi velkansa. – *Yhdysvaltain Suomen suurlähetystö* [online]. < <http://www.finland.org/public/default.aspx?contentid=149651&nodeid=40956&contentlan=1&culture=fi-FI> > [8.11.2016.]
- Yle Areena 2015: Pääministeri Juha Sipilän puhe. *Yle Areena*. < <http://areena.yle.fi/1-3029081> > [8.11.2016.]

FT, kulttuurintutkija Juhana Venäläinen on Koneen Säätiön tutkijatohtori Itä-Suomen yliopistossa.

LIITE PÄÄMINISTERI JUHA SIPILÄN PUHE 16.9.2015

(Litteroinut Yle Areenan videosta 17.8.2017 Juhana Venäläinen. Lähde: <https://areena.yle.fi/1-3029081>)

Hyvää iltaa kaikille!

Suomen tilanne on poikkeuksellisen vakava. Siksi koen velvollisuudekseni ottaa uusiakin viestintätapoja käyttöön ja lähestyä teitä suoraan.

Kiitos Yleisradiolle tästä mahdollisuudesta.

Suomen talouskasvu on Euroopan alhaisinta ja talous on supistunut pitkään.

Missään muussa Euroopan maassa työttömyys ei kasva yhtä nopeasti kuin Suomessa. Suomalainen työ ja tuotanto ovat menettäneet kilpailukykyä.

Olemme velkaantuneet nopeammin kuin muut EU-maat keskimäärin.

Valtion ja kuntien menot ovat selvästi tuloja suuremmat.

Työllisyysasteemme on kaukana kilpailijamaidemme tasosta. Ruotsin työllisyysasteella taloutemme olisi jo kunnossa.

Pakolaistilanne kiristyy Euroopassa nopeasti ja maailma on rauhaton.

Aloitin pakolaistilanteesta, mutta muuten keskityn talouden karuun kuvaan ja uudistamisen tarpeeseen. Pakolaisten tulva Eurooppaan on kiihtynyt kesän aikana. Miljoonia ihmisiä on liikkeellä. Ihmiset pakenevat sotaa, nälkää ja köyhyyttä.

Ihmisten salakuljetuksessa liikkuvat usean miljardin laittomat rahat. Se on syy siihen, että perheen vahvimmat laitetaan edellä etsimään turvallista kotia muulle perheelle vaarallisiakin reittejä pitkin. Kansainvälinen yhteisö on ollut aivan liian heikko puuttumaan pakolaistulvan syihin saati tilkitsemään salakuljetusta.

Suomeen odotetaan tänä vuonna 15 000, jopa 30 000 turvapaikanhakijaa. Se on ennennäkemätön haaste yhteiskunnallamme. Meidän on pystyttävä löytämään inhimillisyyttä itsestämme tukalasta taloustilanteesta huolimatta.

Järjestelmämme tarvitsee resursseja turvapaikkahakemusten pikaiseen käsittelyyn, ripeyttä kielteisten päätösten saaneiden palauttamiseen ja kunnollista kotouttamista myönteisten päätösten saajille.

Suomesta turvapaikansaaneiden on voitava tuntea olonsa turvalliseksi ja tervetulleeksi. Suomi kantaa kansainvälisen vastuun pakolaistulvasta ja hallitus on jatkuvassa toimintavalmiudessa ja aktiivinen myös EU-tasolla.

Jos tunnet, että haluat tehdä tässä asiassa itse enemmän, ota yhteyttä esimerkiksi Suomen Punaiseen Ristiin. Monet teistä ovat jo toimineetkin – kiitos siitä.

Hyvät kuulijat,

Suomen valtio on velkaantunut melkein miljoona euroa tunnissa seitsemän vuotta – yötä päivää – pyhää arkea.

Näin emme voi jatkaa. Rahat loppuvat.

Nyt on korkea aika miettiä missä mennään. Emme pääse pakoon tosiasioita.

Kansainvälinen talous on kasvanut viimeiset vuodet, mutta emme ole päässeet tuohon kyytiin mukaan. Emmekä pääse, ellemmme tosissamme tahdo ja tee sen mukaisia toimenpiteitä. Hankalat päätökset eivät lopu näihin viikkoihin. Lähivuodet ovat vaikeita. Joudumme tekemään sarjan kivuliaita päätöksiä, joiden avulla yhteiskuntamme rahoitus saatetaan kestäväälle pohjalle.

Ymmärrän, että muutos on vaikeaa. Osa vastustaa säästöjä, osa uudistuksia ja osa nyt käsillä olevia kustannuskilpailukyvyyn eli suomalaisen työn kannattavuuden parannuksia. Kaikki vastuulliset suomalaiset kuitenkin haluavat lopettaa velaksi elämisen.

Meidän tulisi nyt löytää keskinäisen syyttelyn sijaan yhteinen uudistamisen henki. Ei ole olemassa pohjatonta rahakirstua. Hyvinvointi ansaitaan ahkeruudella, osaaamisella ja kovalla työllä.

Meidän on saatava mahdollisimman monelle suomalaiselle töitä, jotta he pääsevät rakentamaan yhteiskuntaamme.

Perustuslain mukaan hallituksen velvollisuus on edistää työllisyyttä ja turvata peruspalvelut. Sitä olemme nyt tekemässä ja siihen tarvitsemme tukeanne.

Säästämme, koska rahat uhkaavat loppua. Teemme suuret rakenteelliset uudistukset turvataksemme peruspalvelut. Uudistamme työmarkkinoita, koska vain sillä tavalla voimme päästä takaisin kilpailijamaidemme, Saksan, Ruotsin ja Tanskan rinnalle kansainvälisillä markkinoilla.

Panostamme kärkihankkeisiin, koska muutos tarvitsee myös investointeja. Puramme merkittävästi normeja ja byrokratiaa saadaksemme pyörät taas pyörimään. Yhdessä nämä toimenpiteet nostavat meidät siitä alhosta, johon olemme joutuneet.

Tiedän, että valtion menoleikkaukset kohdistuvat kipeästi moniin ihmisiin. Jos emme tee niitä, muutaman vuoden päästä edessä on vieläkin kipeämmät päätökset.

Haluan kantaa vastuuni ja tehdä suunnan kääntämiseksi tarvittavat päätökset. Tasavallan presidentin sanoin tekemättä ei voi jättää. Emme voi siirtää laskua tämän päivän hyvinvoinnista tuleville sukupolville.

Meidän on tärkeä ymmärtää, että ongelmiin joutuneissa kriisimaissa kuten Irlannissa ja Portugalissa on tehty paljon rankempia päätöksiä kuin me nyt Suomessa esitämme.

Sekä Irlannissa että Portugalissa julkisen sektorin palkkoja alennettiin noin 15 prosenttia. Irlannissa työttömyysturvaa alennettiin 40 prosenttia. Julkisista menoista nipistettiin huomattavasti enemmän kuin nyt Suomessa.

Mitä heikommin valtio hoitaa asioitaan, sitä vaikeammaksi ja kipeämmäksi käyvät ratkaisut, joilla tilanne korjataan. Olimme etunenässä neuvomassa kreikkalaisia – otetaan nyt neuvot itse käyttöön. Emme saa päästää tilannetta siihen, että muut päättävät asioistamme.

Hyvät kuulijat,

Huomasin yhteiskuntasopimusneuvotteluiden aikana, että Suomessa työntekijä- ja työnantajajärjestöt ovat ajautuneet liian kauaksi toisistaan.

Oman kokemuksen mukaan esimerkiksi saksalainen työnantaja miettii ensisijaisesti sitä, miten työ voidaan jatkossakin tehdä kotimaassa ja samoin Saksassa työntekijät tulevat oma-aloitteisesti työnantajaa vastaan vaikeassa tilanteessa.

Tätä henkeä tarvitaan enemmän Suomessa. Tavoittemme on, että suomalaiset yritykset investoivat Suomeen ja palkkaavat uusia työntekijöitä Suomessa.

Tavoittemme on, että ulkomaiset yritykset investoivat Suomeen, siirtävät ja perustavat tuotantoa Suomeen ja työllistävät Suomessa.

Yrityksiltä ja yritysjohtajilta odotamme johtajuutta, taitavuutta ja ripauksen lisää isänmaallisuutta.

Suomi on ollut vastaavassa tilanteessa aikaisemminkin. Sotien jälkeen Suomi teollistui ja nousi köyhyydestä ennennäkemättömällä ahkeruudella, sitkeydellä ja yhteen hiileen puhaltamisella. Tämän takasi ennen muuta halu mennä eteenpäin. Suomi uskalsi tehdä rohkeita ratkaisuja. Näin on toimittava myös tänään ja lähivuosina.

Suomi ei nouse pelkästään säästämällä tai veroja kiristämällä. Tähän maahan tarvitaan enemmän työpaikkoja. Niiden luomiseksi hallitus on päättänyt toimista, joilla parannetaan suomalaisen työn kilpailukykyä.

Hallituksen viime viikolla ilmoittamia työelämätoimenpiteitä on arvosteltu kiivaasti. Vaikka muutosturva paranee irtisanomistilanteessa merkittävästi ja vanhempainvapaan kustannuksia tasataan naisvaltaisten alojen tilanteen helpottamiseksi, ymmärrän silti hyvin ihmisten hämmennyksen.

Demokratiaan kuuluu myös oikeus mielenilmaukseen ja lailliseen lakkoon. Työelämän ulkopuolella olevat, opiskelijat, eläkeläiset ja työttömät kantavat jo oman taakkansa säästö päätösten kautta.

Myös työtä tekevien on kannettava oma panoksensa työttömien hyväksi. Monet ovat esittäneet sisäisen devalvaation keinoa. Sen olisivat maksaneet kaikki suomalaiset, kun arvonlisävero olisi jouduttu korottamaan usealla prosenttiyksiköllä. Arvonlisävero on tasavero ja se rokottaisi ihmisten taloutta salakavalasti. Sisäinen devalvaatio olisi myös tempu, ei pysyvä uudistus.

Minulta on kysytty, miksi hallitus ryhtyi näin poikkeuksellisiin toimiin. Tein kaksi epäonnistunutta yritystä yhteiskuntasopimuksen solmimiseksi. Yritin tosissani, ja neuvottelujen kariutuminen oli suuri pettymys. Tein vielä viimeisenä iltana kompromissiesityksen. Olin todella yllättyneet, kun siihenkään kaikki eivät tarttuneet. Viimeistään silloin minulle oli selvää, että todellista valmiutta yhdessä sopimiseen ei

ole. Suomella ei ole varaa jäädä odottamaan, josko kolmas yritys onnistuisi. Siksi hallituksen vastuu ja velvollisuus oli ryhtyä päätöksiin itse.

Minulta on myös kysytty, miksi hallitus puuttui sopimusvapauteen. Käytämme niitä keinoja, joita hallituksella ja eduskunnalla on. Lainsäätäjän keinot ovat nyt vähän karkeampia, kuin jos olisimme päässeet yhdessä sopuun keinoista työmarkkinajärjestöjen kanssa. Lain muuttaminen ei auta, jos työehtosopimuksissa voidaan sopia toisin.

Minulta on niin ikään kysytty, miten viennin kilpailukykyä parantaa se, jos leikkaamme sairaanhoitajan tai poliisin sunnuntaikorvauksia. Myönnän, että valvoin tämän kysymyksen äärellä ennen päätöksen tekemistä. Sunnuntaikorvauksen pienentäminen vähentää merkittävästi julkisen puolen kuluja ja mahdollistaa osaltaan työnantajan sosiaaliturvamaksun alentamisen. Sunnuntaikorvauksen vaihtoehtona olisi esimerkiksi pidentää kaikkien päivittäistä työaika vajaan kolmella minuutilla tai leikata pientä osaa lomarahosta. Tämä olisi voitu yhteiskuntasopimusneuvotteluissa sopia. Nämä ovat työehtosopimusasioita. Hallituksella ei ole päätösvaltaa tähän.

Vetoan vielä kerran työmarkkinaosapuoliin. Etsikää hankaliksi koettujen keinojen, kuten sunnuntailisän, tilalle helpompia keinoja työehtosopimusten sisältä.

Aikaa on vielä muutama päivä ennen kuin eduskunta alkaa käsitellä hallituksen esittämiä toimia. Koko hallituksen esittämä paketti voitaisiin korvata jatkamalla päivittäistä työaika parillakymmenellä minuutilla tai luopumalla lomarahosta.

Haluan korostaa, että paketin yksityiskohdat eivät ole hallitukselle arvovaltakysymys, mutta tavoitteesta emme voi tinkiä. Suomalainen työ ja työllistäminen on tehtävä nopeassa tahdissa taas kannattavaksi. Tämä on tärkeä viesti yrityksille ja yrittäjille: he voivat luottaa siihen, että Suomi on sellainen maa, johon voi perustaa yrityksiä ja luoda työpaikkoja.

Entä onko hallituksella mandaatti, siis valtakirja uudistaa Suomea? Äänestäjien valtakirja meillä on. Odota, katsele ja ota velkaa -asenne ei enää toimi. Nyt pitää oikeasti tehdä muutos eikä mieltä tyyliä. Osa oppositiostakin tukee uudistuksia. Omalta osaltani lupaan, että kaikessa työssäni pyrin toteuttamaan uudistuksia niin oikeudenmukaisesti ja tasapuolisesti kuin mahdollista. Työelämäpaketin yksityiskohtainen lainsäädäntö tehdään tuttuun tapaan työelämän osapuolia kuullen.

No mitkö minä oikein ajattelen? Tiedän, että nyt on viimeisiä hetkiä laittaa Suomi kuntoon. Suomi on taitekohdassa. Hallitusohjelman vision mukaan ”julkinen valta tekee yhdessä suomalaisten kanssa vaikeitakin ratkaisuja tulevan hyvinvoinnin turvaamiseksi. Avoin ja positiivinen asenne toisiimme sekä ympäröivään maailmaan tekee Suomesta ainutlaatuisen, hyvän maan”. Se on ainoa tavoitteeni - kaikki hallituksen toiminta tähtää siihen. En voisi koskaan antaa itselleni anteeksi, jos jätämme nyt tekemättä ja pudotamme kinttaat.

Moni asia tehdään jatkossa pienemmällä rahalla kuin aiemmin. Sopeutuminen vaatii luovuutta, uudistamisen halua ja tinkimätöntä työtä yhteisten tavoitteiden eteen.

Hyvät kuulijat,

Meillä suomalaisilla on erityinen luontosuhde, otamme innolla uutta teknologiaa käyttöön, olemme käytännönläheisessä ongelmanratkaisukyvyssä maailman parhaita. Olemme hieman outokin kansa: teemme mieluummin kuin puhumme ilman-aikuisia. Suomalainen kädenpuristus merkitsee enemmän kuin satasivuinen juridinen sopimus. Näille vahuuksille pystymme rakentamaan uutta.

Hallitus on tässä vakavassa paikassa, yhtenäinen ja tosissaan. Kaivetaan nyt sisu sekä yhdessä tekemisen ja välittämisen henki. Jos jokin on varmaa, niin se, että tästäkin selvitään.